

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Ochranná funkce sociální politiky v kontextu rodinné politiky České republiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Nikola Bauerová

Vedoucí práce: doc. Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci „*Ochranná funkce sociální politiky v kontextu rodinné politiky České republiky*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Nikola Bauerová

Poděkování

Děkuji paní doc. Ing. Lucii Kozlové, Ph.D. za ochotné vedení bakalářské práce a její individuální přístup ke konzultacím. Dále chci poděkovat všem, kteří přispěli podporou, radou či konzultací k úspěšnému dokončení této bakalářské práce.

Ochranná funkce sociální politiky v kontextu rodinné politiky České republiky

Abstrakt

Bakalářská práce „Ochranná funkce sociální politiky v kontextu rodinné politiky České republiky” (dále jen ČR) je teoretická komparativní práce, jejímž cílem je zjistit, jaké nástroje náš stát při aplikaci rodinné politiky používá k tomu, aby zajistil rodinám ochranu před nežádoucími jevy, které mohou postihnout kohokoli.

Při této bakalářské práci byla využita sekundární a obsahová analýza dat týkající se systému rodinné politiky v ČR, díky kterým bylo možné zkoumat základní jevy a trendy v daném tématu.

Tato práce bude v jednotlivých kapitolách charakterizovat rodinu a její roli ve státě, dále se bude zaměřovat na způsoby ochrany rodiny, a to skrze ochrannou funkci sociální politiky. Jedná se o funkci, která má řešit jevy, které určitým způsobem mohou ohrožovat jednotlivé občany ve společnosti. Způsoby ochrany skrze přímou i nepřímou finanční pomoc budu rozebírat v jednotlivých kapitolách. Dále se práce bude zabývat proměnami rodin, trendy (např. nízká porodnost, rozvodovost), rolí státu při tvorbě prorodinné politiky, ženami a jejich mateřskou rolí, podporou bydlení pro rodiny a dalšími aspekty.

Bakalářská práce vychází z odborné literatury, z legislativních norem, ze statistických informací Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ) a údajů Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) a dalších zdrojů.

Tato práce může sloužit jako výchozí materiál pro další vývoj koncepce rodinné politiky ČR a sloužit jako orientace tvorby rodinné politiky ČR.

Klíčová slova

Česká republika; rodinná politika; ochranná funkce sociální politiky; rodina, podpora rodin

Protective Function of Social Policy in the Context of Family Policy of the Czech Republic

Abstract

The Bachelor's thesis "The Protective Functions of Social Policy in the Context of Family Policy of the Czech Republic" is a theoretical comparative paper whose aim is to find out what tools uses our state to apply family policy to protect families from unwanted phenomena that can affect anyone.

In this bachelor thesis was used secondary and content analysis of data regarding the family policy system in the Czech Republic, that made it possible to research the basic phenomena and trends in the topic.

This thesis will characterize the family and its role in the state in individual chapters, and it will focus on the ways of family protection through the protective function of social policy. This function must deal with phenomena that may threaten individual citizens in society in some way. Methods of protection through direct and indirect financial assistance will be analysed in individual chapters. Furthermore, the work will deal with transformations of the form of families, trends (e.g. low birth rate, divorce rate), with the role of the state in the development of family policy, women and their maternal role, housing support for families and other aspects.

The Bachelor's thesis is based on professional literature, legislative norms, statistical information of the Czech Statistical Office and data from the Ministry of Labor and Social Affairs and other sources.

This Bachelor's thesis can serve as a material for further development of the Czech family policy and can serve as an orientation of family policy creation in the Czech Republic.

Key words

Czech Republic; family policy; the protective function of social policy; family, family support

Obsah

Úvod.....	8
1. Pojetí rodiny.....	9
1.1. <i>Funkce rodiny.....</i>	<i>9</i>
1.2. <i>Aktuální trendy.....</i>	<i>10</i>
2. Ochranné funkce spojené s rodinnou politikou.....	14
2.1. <i>Sociální ochrana.....</i>	<i>14</i>
2.2. <i>Definice ochranné funkce.....</i>	<i>14</i>
2.3. <i>Financování sociální ochran.....</i>	<i>15</i>
3. Rodinná politika.....	17
3.1. <i>Role státu.....</i>	<i>17</i>
3.2. <i>Rodinná politika v dokumentech.....</i>	<i>18</i>
3.3. <i>Modely rodinné politiky.....</i>	<i>19</i>
3.4. <i>Objekty rodinné politiky.....</i>	<i>20</i>
3.5. <i>Cíle rodinné politiky.....</i>	<i>20</i>
3.6. <i>Principy rodinné politiky.....</i>	<i>21</i>
4. Vývoj rodinné politiky.....	22
4.1. <i>Sociální reforma.....</i>	<i>23</i>
4.2. <i>Státní sociální podpora.....</i>	<i>24</i>
4.3. <i>Sociální pojištění.....</i>	<i>25</i>
4.3.1. <i>Důchodové pojištění.....</i>	<i>25</i>
4.3.2. <i>Nemocenské pojištění.....</i>	<i>26</i>
4.3.3. <i>Státní politika zaměstnanosti.....</i>	<i>27</i>
4.4. <i>Sociální pomoc (péče).....</i>	<i>28</i>
4.4.1. <i>Dávky v hmotné nouzi.....</i>	<i>28</i>
4.4.2. <i>Dávky sociální péče.....</i>	<i>29</i>
5. Nástroje rodinné politiky.....	31
4.5. <i>Přímá podpora rodin.....</i>	<i>31</i>
4.6. <i>Nepřímá podpora rodin.....</i>	<i>34</i>
6. Chudoba a bydlení.....	36
6.1. <i>Chudoba rodin.....</i>	<i>36</i>
6.2. <i>Bydlení.....</i>	<i>37</i>
7. Ochrana a podpora žen.....	39
7.1. <i>Mateřská dovolená.....</i>	<i>39</i>
7.2. <i>Rodičovská dovolená.....</i>	<i>39</i>
8. Předškolní péče o děti.....	40
8.1. <i>Mikrojesle.....</i>	<i>40</i>

8.2.	<i>Dětské skupiny</i>	41
8.3.	<i>Jesle</i>	41
8.4.	<i>Mateřské školy</i>	41
9.	<i>Práce a rodina</i>	43
9.1.	<i>Rodiny na trhu práce</i>	43
9.2.	<i>Slad'ování rodinného a pracovního života</i>	43
9.3.	<i>Flexibilní formy práce</i>	44
9.4.	<i>Ženy na trhu práce</i>	44
10.	<i>Role LGBT v rodinné politice</i>	46
10.1.	<i>Registrované partnerství</i>	46
10.2.	<i>Právo na osvojení</i>	47
10.3.	<i>Možnost legislativní změny</i>	48
11.	<i>Co rodiny v ČR potřebují</i>	49
11.1.	<i>Dostatek služeb pro děti</i>	49
11.2.	<i>Zapojení otců do péče o děti předškolního věku</i>	49
11.3.	<i>Podpora bydlení</i>	51
11.4.	<i>Snížení rozdílů v platech</i>	53
11.5.	<i>Podpora porodnosti a jiných jevů</i>	54
12.	<i>Hodnocení ochrany rodiny</i>	56
	Závěr	58
	Seznam literatury	64
	Seznam tabulek a obrázků	73
	Seznam zkratk	74

Úvod

Pro slovo „rodina“ existuje spousta definic, ať už je to definice sociologická, která chápe rodinu jako skupinu osob, která je vázána příbuzenskými vztahy. Dále známe definici ekonomickou, která na rodinu nahlíží jako na základní jednotku, která má zabezpečit domácnost hospodářsky. Ať už ale budeme slovo „rodina“ popisovat jakoukoli známou definicí, je nutné si uvědomit, jak je rodina důležitým faktorem každodenního života všech lidí po celém světě.

Rodina jako taková je nesmírně důležitá pro každého jedince na světě. Předává nám náš mateřský jazyk, učí nás naší kultuře, poskytuje nám pocit bezpečí a vzájemné sounáležitosti, dává nám domov. To jsou faktory, které člověk vyžaduje už od narození, kdy si ještě ani sám není schopen uvědomovat, že tomu tak skutečně je.

Právě rodinná politika je nástrojem, skrze který stát o rodinu dbá takovým způsobem, aby zajistil každému členu společnosti co nejlepší a nejkvalitnější život. Tím, že se stát bude rodinám snažit zajišťovat co nejoptimálnější životní standard, ať už např. v oblasti vzdělání či zaměstnání, sám sobě zajistí v budoucnu kvalitní pracovní sílu, která státu naopak pomůže s budováním co nejlepší státní ekonomiky a celkového rozvoje země.

Na světě neexistuje jednotlivá koncepce rodinné politiky, každý stát ji tvoří dle svého politického smýšlení, ale i náboženských a kulturních zvyků. Rodinná politika je však vždy provázána s dalšími politickými oblastmi, jako je politika vzdělání, bydlení nebo politika zdravotnictví.

Struktury rodiny a rodinný život prochází transformací, kdy se tradiční model rodiny mění vlivem mnoha faktorů na „postmoderní“ model. Mění se představy o manželství, výchově dětí, zároveň se mění postavení rolí v rodině ve vztahu k pohlaví. Na tyto změny musí rodinná politika nutně reagovat a poskytovat rodinám podle toho také nutnou ochranu.

1. Pojetí rodiny

Na začátek je důležité co nejpřesněji definovat, co slovo „rodina“ z pohledu moderní společnosti znamená. V ČR nemáme pojem rodina nijak legislativně vymezen. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., do kterého bylo rodinné právo od roku 2014 zahrnuto, tento pojem nijak blíže nespecifikuje. Pro rodinu tedy neexistuje žádná jednotná definice, navíc je nutné při jakýchkoli snahách o přesné vymezení tohoto slova hledět na proměny struktur, kterými si rodiny v posledních letech prochází. Pro alespoň co nejobecnější vysvětlení lze použít vysvětlení z Koncepce rodinné politiky (2017), kterou vypracovalo MPSV. Zde je rodina popsána jako nejvýznamnější a základní jednotka naší společnosti, slouží k formování osobnosti člověka, k výchově a růstu budoucích generací, zastoupení úlohy rodiny ve společnosti je nemožné (Koncepce rodinné politiky, 2017).

V mnoha jiných vědeckých disciplínách najdeme pro rodinu různé definice. V sociologii je definována jako „*obecně původní a nejdůležitější spol. skupina a instituce, která je zákl. článkem soc. struktury i zákl. ekon. jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biol. druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kult. vzorů a zachování kontinuity kult. vývoje*“ (Petrušek et al., 1996, s. 940). Z psychologie tento pojem známe jako specifickou malou sociální skupinu, kde žije dítě, které získává zkušenosti do života, a kde zároveň dochází k uspokojování potřeb dětí, ale také rodičů (Gillernová et al., 2000).

1.1. Funkce rodiny

Koncepce rodinné politiky (2017) definuje funkci rodiny jako způsob formování osobnosti člověka, při kterém dochází k výchově jedinců, a tím zároveň i k výchově a růstu budoucích generací. Existuje mnoho funkcí, které by měla rodina splňovat, mezi nejčastěji uváděné lze zařadit např. funkci biologicko-reprodukční, emocionálně-stabilizační, sociálně ekonomickou, ochrannou atd.

Funkce biologicko-reprodukční má původ už v prehistorickém vzniku rodiny, slouží v podstatě jako funkce, která udržuje lidskou rasu (Maldovan, 2014). Na tuto funkci má vždy vliv společnost jako taková, tedy její demografická struktura, pronatalitní politika daných států atd. (Maldovan, 2014).

Sociálně-ekonomická funkce je spojována s vyživovací povinností rodičů vůči svým dětem, kteří mají právo na stejnou životní úroveň jako oni. Tato funkce je vázána na stupeň ekonomického a sociálního rozvoje společnosti (Maldovan, 2014).

Emocionálně-stabilizační funkce má nezastupitelnou roli, díky které jedinec poznává pocit lásky, podpory a bezpečí (Kraus, 2014).

1.2. Aktuální trendy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, popisuje manželství jako trvalý svazek muže a ženy, jehož hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí, pomoc a podpora (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Dnes je možné vnímat v rodinách určité jevy, které se od tohoto klasického pojetí odlišují. Uspořádání rodiny se mění, lze si např. všimnout toho, že klasické manželské svazky nahrazuje pouze partnerské soužití, lidé se žení v pokročilejším věku, přibývá počet rozvodů a následných druhých manželstvích, stejně tak se změnil pohled žen i mužů na rodičovství a upřednostňování kariéry před zakládáním rodin.

Tyto skutečnosti se dají považovat až za určité znaky krize v dnešních rodinách. Tyto trendy jsou ovlivněny změnami, kterými si Evropa prošla a stále prochází. Ať už to jsou změny demografické nebo sociální (u nás způsobené hlavně revolučním rokem 1989), všechny hrají roli na celkovou proměnu rodinné politiky a její ochranu obyvatel, která se těmto trendům musí přizpůsobit a stát se efektivnější.

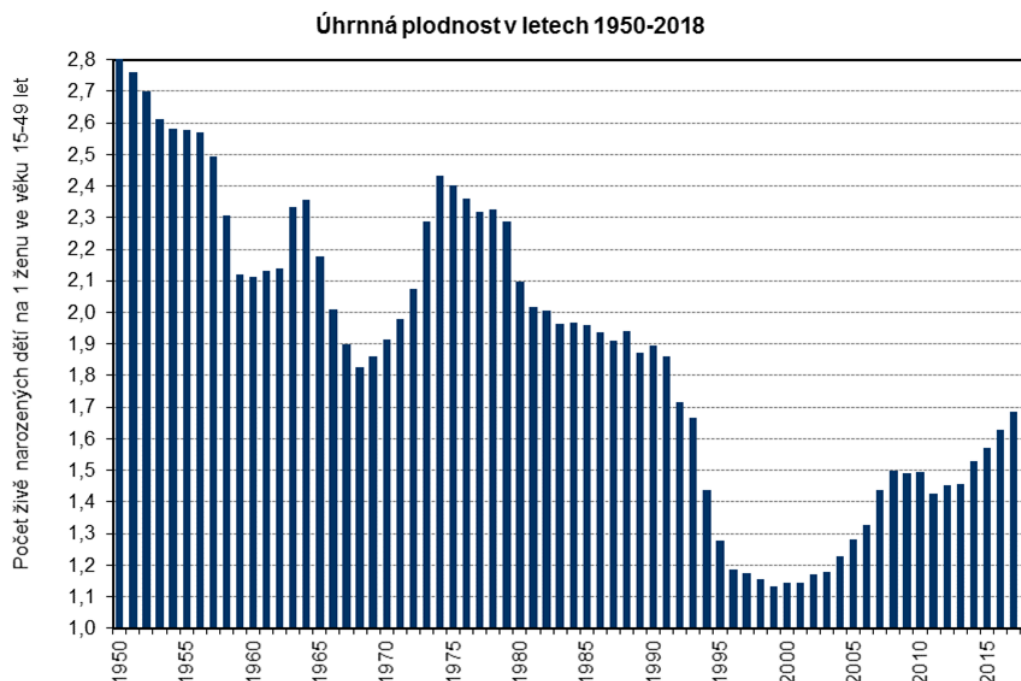
Do této práce bylo vybráno pár následujících trendů současného rodinného života:

a) Pokles porodnosti

Porodnost je pro každý stát nesmírně důležitým jevem, neboť má vliv na celou danou populaci státu a její budoucnost.

V letech 1994-2002 byl v ČR zaznamenán pokles porodnosti, který vedl k zastavení celkového přírůstku obyvatelstva (Koncepte rodinné politiky, 2017). Od roku 2003 se porodnost opět navyšuje, to mají ovšem na svědomí migranti, přirozený přírůstek je stále velice malý (Koncepte rodinné politiky, 2017). Nízká porodnost žen v ČR je podle Koncepte (2017) zaznamenána jako jedna z hrozeb, které mají vliv na rodinnou i státní situaci.

ČR vždy vykazovala plodnost celkově nízkou, na jednu ženu vychází průměrně 1,3 dítěte (Koncepte rodinné politiky, 2019). A ačkoli se v roce 2018 hodnota zvýšila (na 1,7 dítěte na ženu, viz. obrázek 1), toto číslo stále nestačí k nárůstu celkové přirozené reprodukce (Koncepte rodinné politiky, 2019).

Obrázek 1 Úhrnná plodnost v letech 1950-2018

Zdroj: ČSÚ

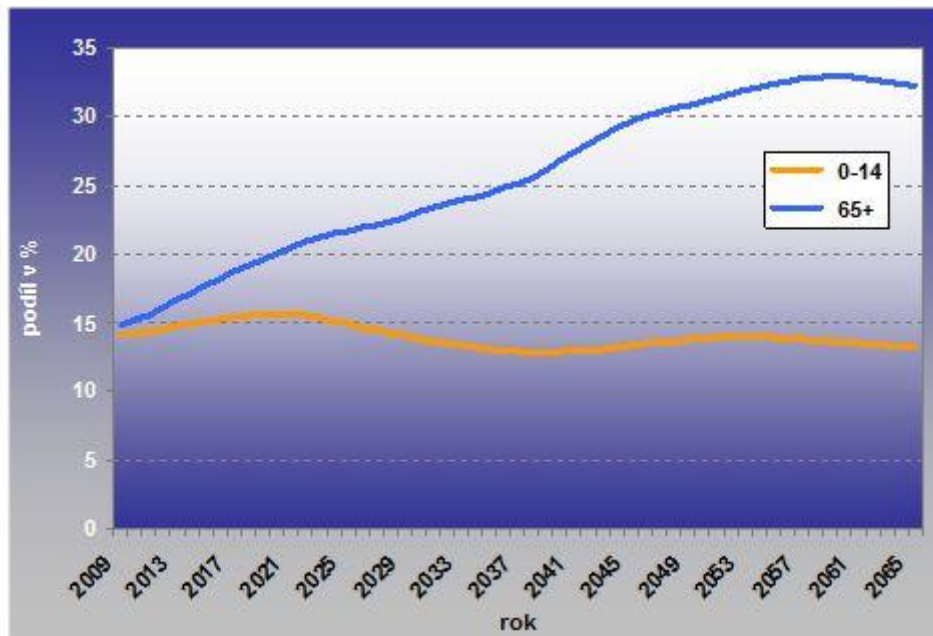
b) Stárnutí populace

Stárnutí populace se nestává problémem pouze v ČR, ale také ve zbytku Evropy. Tento trend souvisí logicky právě s klesajícím počtem nově narozených dětí. Délka života se u nás naopak zvyšuje. Lidé nad 65 let tvoří dnes v ČR jednu třetinu obyvatelstva, což je dohromady 3,1 milionů obyvatel (Koncepce rodinné politiky, 2019).

Jelikož si stát uvědomuje, že stárnutí populace bude znamenat pro českou společnost změnu přístupu veřejných politik a hodnot, v roce 2015 vzniklo pro politiku stárnutí samostatné oddělení, které pro MPSV přineslo úkol připravit místa pro přípravu na stárnutí populace (Senioři a politika stárnutí, © MPSV 2018).

„Problematika stárnutí je v ČR dlouhodobě redukována převážně na problematiku důchodového systému, což je ale pohled naprosto nedostačující a neudržitelný, a je často doprovázen negativními stereotypy. Představy, které máme o stárnutí a stárnoucích lidech, jsou často zastaralé a nerespektují fakt, že se již dnes jedná už o velmi heterogenní skupinu a do budoucna tento trend ještě posílí“ (Senioři a politika stárnutí, © MPSV 2018).

Obrázek 2 znázorňuje předpokládaný vývoj obyvatelstva od roku 2009 až po rok 2065. Z obrázku je zřejmý vysoký přírůstek lidí ve věku 65+ oproti mladším věkovým skupinám od 0–14 let, jejichž přírůstek bude napříč lety naopak mírně klesat.

Obrázek 2 Vývoj obyvatelstva v letech 2009-2065

Zdroj: ČSÚ

c) *Sňatečnost*

Pro ČR se stejně tak jako pro velký počet zbylých zemí Evropy stává charakteristickou nízká míra sňatečnosti (Koncepce rodinné politiky, 2017). Tento nízký počet je dán zejména demografickými změnami. Kuchařová (2017) tento trend vysvětluje tím, že hodnotový systém jedinců se změnil, a to kvůli celkové změně životních preferencí. Lidé více hledí na své individuální zájmy a rodinný život (resp. uzavírání sňatků) šel do pozadí (Kuchařová, 2017).

Podle statistik ČSÚ o pohybu obyvatelstva za 1. čtvrtletí roku 2019 (© 2019) počet sňatků oproti loňskému roku mírně stoupl. Přesto se situaci před rokem 1989 ani zdaleka ČR nepřibližuje. Zvyšuje se i průměrný věk snoubenců. Pohybuje se okolo 27-34 let (Pohyb obyvatelstva - 1. čtvrtletí 2019, © ČSÚ 2019)

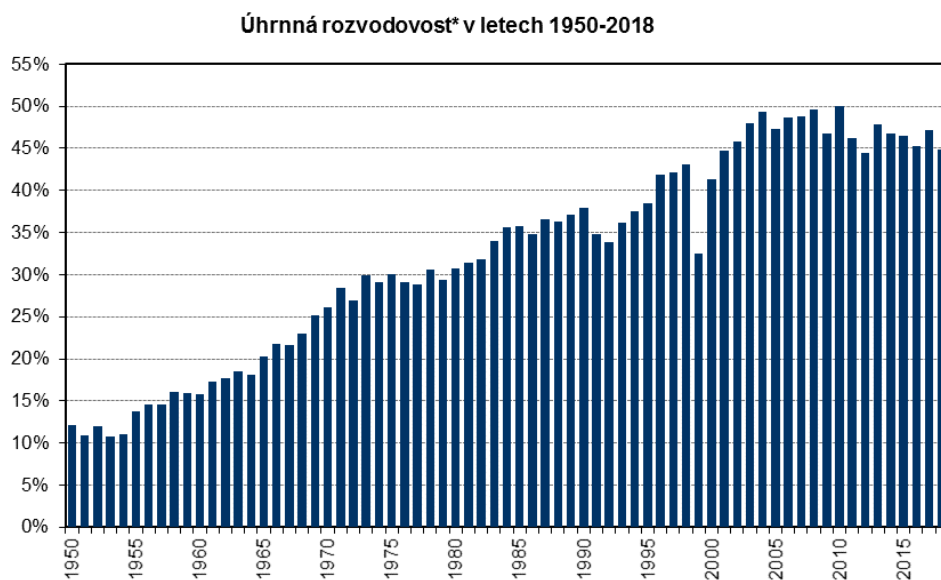
d) *Rozvodovost*

Petrusek (1996) rozvod vysvětluje jako právní zrušení manželství, kterému musí předcházet reálný rozpad.

Podle ČSÚ se v roce 2018 (Pohyb obyvatelstva za rok 2018, © ČSÚ 2019) rozvedlo skoro 12 tisíc párů, za celý rok pak 24 tisíc párů. A ačkoli se podle ČSÚ čísla oproti předešlým rokům opět pomalu snižují, stále platí, že počet je to skutečně veliký.

Koncepce rodinné politiky (2017) uvádí, že 45–50 % sňatků skončí rozvodem, což platí už od roku 2002. Fakticky to znamená, že každý druhý pár v ČR se rozvede. K tomu, že dochází k tolika rozpadům manželství, zřejmě napomáhá i fakt, že rozvod manželství je u nás legálně umožněn. Rozvody mají na rodinu a každého jednotlivého člena velice negativní dopady. Jedním z nejpodstatnějších mohou být např. snížené příjmy domácností po rozvodu, narušení úplné struktury rodiny atd. Jejich nárůst lze přičítat faktu, že česká legislativa rozvody manželství dovoluje, a pro společnost se stávají nejjednodušším řešením manželských krizí.

Z obrázku 3 lze pozorovat, jakým způsobem se od roku 1950 zvyšoval počet rozvodů, graf ovšem znázorňuje také mírné snížení v roce 2018.

Obrázek 3 Úhrnná rozvodovost v letech 1950–2018

Zdroj: ČSÚ

2. Ochranné funkce spojené s rodinnou politikou

2.1. Sociální ochrana

Pojem sociální ochrana vznikl v 90. letech minulého století, spojen byl se vznikem Maastrichtské smlouvy z roku 1992 (Tomeš, 2010). Tento pojem zahrnuje soustavy sociální péče, služeb a zabezpečení (Tomeš, 2010). Jedná se tedy o všechny nástroje, kterými lze zabezpečit občany a zajistit jim v rámci možností co nejlepší podmínky pro život (Tomeš, 2010).

Sociální ochrana je ukazatelem toho, jakou měrou jednotlivé státy přispívají či přebírají odpovědnost za podporu životní úrovně svých obyvatel (Social protection, © OECD 2019).

Systémy sociální ochrany se zaměřují zejména na dvě oblasti, těmi jsou oblasti zaměstnanosti a sociálního zabezpečení (Moravskoslezský kraj, 2013).

2.2. Definice ochranné funkce

V sociální politice existují různé funkce. Mezi ty nejznámější a nejčastěji zmiňované v odborné literatuře patří funkce preventivní, stimulační, rozdělovací a přerozdělovací, nebo funkce ochranná. Tyto funkce spolu dohromady úzce souvisejí a vztahují se na různé objekty sociální politiky.

Tyto funkce se vyvíjely postupně a rozdílně v každé zemi, každý jednotlivý stát jako subjekt sociální politiky musí proto tyto funkce vyvažovat a optimalizovat do praktického politického života dle potřeb svých občanů (Arnoldová, 2015).

V rámci této bakalářské práce bude v následující kapitole popisována právě funkce ochranná. „*Podstatou ochranné funkce sociální politiky je řešení již vzniklých sociálních situací (událostí), kdy dochází k určitému znevýhodnění jedince či sociální skupiny ve vztahu k ostatním jedincům, ať již v ekonomické či sociální oblasti*“ (Francová a Novotný, 2008, s. 59).

Tato ochranná funkce vychází zejména z humanitních snah společnosti, potom mluvíme o tzv. exogenní ochranné funkci (Arnoldová, 2015). Vychází ale také ze snahy a potřeby státu chránit své obyvatele jako pracovní sílu (tzv. endogenní ochranná funkce) (Arnoldová, 2015).

Pokud mluvíme o sociálních událostech, které mohou nějakým způsobem skupiny či jedince znevýhodňovat, myslíme tím situace jako je nezaměstnanost, úrazy, stáří, problémy v rodině atd.

Když se podíváme do minulosti, ochranná funkce ve společnosti plnila svůj účel ještě dřív, než pro ni vzniklo oficiální pojmenování. Podle Tomeše (2010) ochranná funkce existovala už ve starověku, kdy např. král Chamurappi poskytoval sirotkům po zemřelých vojácích vojenský výcvik, čímž jim bylo zaručeno zajištění do budoucnosti. Dalšími formami takovéto ochranné funkce je např. starost o sirotky či nemocné, ačkoli tato pomoc nebyla řízená státem, ale církví.

2.3. *Financování sociální ochrany*

Tomeš (2010) uvádí, že finance vynaložené na ochrannou funkci jsou vynakládány ze zdrojů státu, obcí a krajů, dále zaměstnavateli, sponzory a samotným občanem:

a) Stát

Nejčastější finanční příspěvky státu pocházejí z daní (ať už přímých nebo nepřímých) (Tomeš, 2010). Mezi daně přímé patří např. daně z příjmu nebo příspěvky a pojistné od určitých daňových poplatníků (Tomeš, 2010). Do daních nepřímých řadíme např. spotřební daně, daně z přidané hodnoty atd.

b) Obce a kraje

Samosprávní celky finanční zdroje na ochranu získávají skrze převod ze státního rozpočtu, z výběru vlastních poplatků obcí a krajů nebo např. z vlastní ekonomické činnosti (Tomeš, 2010).

c) Zaměstnavatelé

Ti přispívají na pojištění svých zaměstnanců a hradí některé jejich náklady spojené se sociální ochranou, která je nařízena státem (Tomeš, 2010). Takové platby se poté odpočítávají ze základu pro výpočet daně z příjmu zaměstnavatelů (Tomeš, 2010). Sociální výhody však zaměstnavatelé zaměstnancům poskytují z vlastních zdrojů, tyto výhody si zaměstnavatelé odčítají jako náklad na pracovní sílu (Tomeš, 2010).

d) Sponzoři

Finanční dary od sponzorů slouží jako příjem pro různé nadace, ale také pro obce a kraje (Tomeš, 2010). Do tohoto typu financování spadají také veřejné sbírky.

e) Občané

Také občané přispívají na svou vlastní sociální ochranu, ať už z nařízení státu, který nařídí, že občan musí přispívat na vlastní sociální zabezpečení (skrže povinné sociální pojištění), nebo tak občan může činit dobrovolně a sám přispívat nadacím a sdružením (Tomeš, 2010). Občan se pak stane sponzorem, může si tuto finanční částku odečíst na dani z příjmu (Tomeš, 2010). Občané pak dále musí sami hradit některé sociální služby, které stanovuje zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. (Tomeš, 2010).

3. Rodinná politika

Roli rodiny ve státě nelze podceňovat. „*Je základním kamenem a předobrazem občanské společnosti, předáváním pravidel soužití ve společnosti přispívá k podobě sociálního a právního řádu a hodnotami v ní zakotvenými a svou velikostí ovlivňuje ekonomickou a sociální prosperitu státu.*“ (Mitchell, 2010, s. 7). Nenahraditelná role rodiny je také důvodem, proč by stát měl rozvíjení rodinné politiky brát jako jednu z hlavních priorit své politické koncepce.

Stejně jako rodinu, ani rodinnou politiku není snadné jednotně definovat. Přesto však lze rodinnou politiku chápat jako určitý soubor opatření a činností státu, která směřují k podpoře rodiny a rodinných funkcí ve společnosti, součástí této podpory jsou finanční i nefinanční náhrady nákladů, na která se opatření vztahují (Národní zpráva o rodině, 2004).

Na světě samozřejmě neexistuje jednotná strategie pro rozvíjení rodinné politiky, přesto by se dalo říct, že v moderním světě je tím nejhlavnějším a nejzákladnějším cílem zmírňovat narůstající náklady, které mohou zatěžovat a ohrožovat všechny rodiny (Krebs, 2015).

3.1. Role státu

Mitchellová (2010) tvrdí, že role státu jakožto instituce, která má poskytovat občanům sociální ochranu, je nezastupitelná. Přesto je rodinná politika natolik soukromá oblast, že je pro stát nutné uznávat samostatnost a schopnost rodin (Rodinná politika na úrovni krajů a obcí, 2008).

Na úrovni státu je pro realizaci úspěšné rodinné politiky nutné zapojit všechny důležité resorty, např. resort práce a sociálních věcí, financí, zdravotnictví, pro místní rozvoj atd. (Kuchařová, 2017). Právě na této podmínce fungování kvalitní a úspěšné rodinné politiky lze pochopit, že rodinná politika je provázána se všemi oblastmi našich životů a nelze ji redukovat pouze do oblasti jedné (Kuchařová, 2017).

Podle Kuchařové (2017) je největším problémem v oblasti tvorby rodinné politiky v ČR to, že jednotlivé resorty spolu nejsou schopny natolik úspěšně spolupracovat, aby bylo zajištěno, že tato politika bude komplexní. Problémem je, že v ČR neexistuje pro rodinnou politiku jednotné zakotvení na vládní úrovni (Kuchařová, 2017). Vzhledem k faktu, že je rodinná politika v České republice součástí sociální politiky, patří pod resort

MPSV ČR. Je to zejména kvůli podobnosti rodinné a sociální politiky, což ovšem vede k tomu, že rodinná politika se tak stává jen odnoží sociální politiky, čímž dochází právě k tomu, že je v podstatě redukována jen na jednu oblast (Kuchařová, 2017).

Přesto zájem u veřejnosti o rodinnou politiku stoupá, příkladem toho je její součást v téměř každé kampani politických stran. Občanská demokratická strana (ODS, © 1991-2020) měla např. ve svém volebním programu do parlamentních voleb na rok 2017 rodinnou politiku jako jeden z hlavních bodů programu, stejně tak Česká strana sociální demokracie (ČSSD), spolu s nimi téměř většina stran na české politické scéně.

Dalšími důležitými státními aktéry při tvorbě rodinné politiky jsou kraje a obce. To proto, že mají bližší informace o potřebách rodin, stejně tak mají prostředky, díky nimž mohou opatření směřující na rodiny realizovat (Rodinná politika na úrovni krajů a obcí, 2008). Rodinu podporují ve sféře bydlení, poskytování vzdělávacích zařízení (mateřské školy, základní školy atd.) a poskytování potřebných služeb (Rodinná politika na úrovni krajů a obcí, 2008).

3.2. Rodinná politika v dokumentech

Členské státy EU mají při tvorbě svých rodinných politik volnost, musí ale respektovat závazky plynoucí z legislativních norem přijímaných na úrovni EU (Kuchařová, 2017). Principy rodinné politiky vychází právě z tohoto respektování takových norem.

Pro ČR jsou základními dokumenty Úmluva o právech dítěte či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (Koncepte rodinné politiky, 2017). Vycházejícím podkladem pro naši zem je i zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Ta ve článku 32 garantuje, že rodina a rodičovství je pod ochranou zákona, stejně tak je pod ochranou státu těhotná žena se svými pracovními právy, právo na pomoc a ochranu mají dále všichni rodiče pečující o své děti (Zákon č. 2/1993 Sb.).

Dalším významným dokumentem je podle Kahouna (2013) Všeobecná deklarace lidských práv přijatá roku 1948. Zde rodinná politika vychází např. ze článku 22, podle kterého má každý právo na sociální zabezpečení, aby mu byla zajištěna jeho základní práva, ať už kulturní nebo hospodářská takovým způsobem, aby vedla k svobodnému rozvoji jeho osobnosti či ze článku 25, který říká, že každý má právo na zajištění bezpečí a důstojného života tak svého, tak své rodiny (Universal Declaration of Human Rights, © 2015).

3.3. *Modely rodinné politiky*

Krebs (2015) uvádí, že rodinná politika v každém jednotlivém státě se vyvíjí podle základních historických, ekonomických, kulturních či náboženských a národních aspektů daného státu. Také podle těchto aspektů se každý jednotlivý stát k cílům rodinné politiky (které se opět v každé zemi liší) staví dle svého.

Podle těchto nástrojů lze rozlišit několik základních modelů rodinné politiky. Národní zpráva o rodině (2004) charakterizuje čtyři základní modely:

- *Model anglosaský*, jinak také liberální, neboť z liberální koncepce vychází, považuje rodinu za čistě soukromou oblast, stát tedy do této oblasti nijak nezasahuje, hlavní podporu stát nabízí pouze v akutních případech, tento model je zaveden v Spojených státech amerických, Velké Británii či Kanadě (Národní zpráva o rodině, 2004).
- *Model německý* neboli také model konzervativní či bismarckovský, se vyznačuje velikou podporou celé rodiny, klade důraz na zajištění rodiny v oblasti práce a pracovních příležitostí, preferována je zde tradiční role rodiny, zaveden je např. v Německu, Francii nebo Nizozemsku ((Národní zpráva o rodině, 2004).
- *Model skandinávský*, také známý jako sociálně-demokratický, se zaměřuje na rovnost pohlaví, klade důraz na přísné dodržování lidských práv, uplatňován je v Norsku, Finsku, Švédsku a Dánsku (Národní zpráva o rodině, 2004).

Mezi další modely rodinné politiky patří *model latinský (prorodinný)*, který funguje např. v Itálii, Španělsku či Řecku, a který se značí svým nevměšováním (stejně jako model anglosaský), založen je na pomoci vlastních členů rodiny mezi sebou, zároveň se vyznačuje velmi malou ekonomickou aktivitou žen (Matějková, Paloncyová, 2004). Dalším typem je tzv. *postsocialistický model*, který se stále ještě dovytváří, jelikož státy své sociální problémy (exkluze, chudoba atd.) řeší poměrně nově (Matějková, Paloncyová, 2004). Soukromý sektor se zde teprve nyní tvoří, značí se vysokým pracovním zapojením žen a vysoké sociální dávky jsou zde v podstatě důvodem nízké ochoty k práci (Matějková, Paloncyová, 2004). Mezi tyto země patří právě ČR, dále např. Slovensko či Polsko (Matějková, Paloncyová, 2004).

3.4. Objekty rodinné politiky

Za objekty rodinné politiky považujeme ty, ke komu tato politika směřuje. Tedy rodina. Ovšem kromě rodiny jako takové lze objekty roztrždit podrobněji.

Potůček (1995) objekty dělí na:

- Skupinu, která se na rodinný život připravuje (rodičovství, manželství aj.),
- Jednotlivce ve zvláštní rodinné situaci (svobodné matky aj.),
- Rodiny se sociální patologií (rozvedené, s výskytem násilí v rodině aj.),
- Rodiny s určitou charakteristikou (rodiny s postiženým potomkem aj.),
- Rodiny sociálně potřebné (na hranici chudoby aj.).

3.5. Cíle rodinné politiky

Dlouhodobým cílem rodinné politiky je podpora zdravé a funkční rodiny a podpora zakládání rodin (Národní zpráva o rodině, 2004). Znovu je ale důležité zopakovat, že vymezení hlavního cíle rodinné politiky je důležité hledět na sociální situaci státu, na demografické faktory a jejich proměny.

Podle Matouška (2003) k důležitým cílům patří také posílené postavení rodin a manželství ve společnosti, stejně tak ochrana svobodného jedince.

Při konkrétnější definici cílů při tvorbě rodinné politiky ČR bude práce vycházet z konceptuálního dokumentu Strategický rámec Česká republika 2030 (2017), který v rámci rozvoje celé ČR mluví také právě o rodinné politice. Ta je zde popisovaná jako naprosto nedílná součást naší společnosti, která zároveň slouží jako podpora pro rodiny při řešení různých životních situací (Strategický rámec Česká republika 2030, 2017).

Podle této koncepce (2017) jsou cíle rodinné politiky následující:

- a)* Vytvořit vhodné podmínky v rodinách pro výchovu dětí,
- b)* Zajištění kvalitních veřejných služeb pro rodiny,
- c)* Podpora bydlení pro rodiny,
- d)* Dostupnost předškolní a rané péče dětí,
- e)* Hledět na potřeby neúplných rodin a rodin se zvláštními potřebami.

Těchto cílů bylo vybráno pouze pár, přesto jsou dobrou ukázkou toho, jakým směrem se rodinná politika zaměřuje (či v budoucnu hodlá účinněji zaměřovat) na rodiny žijící na území ČR.

Důležité při stanovování jakýchkoli cílů je však důležité stanovit, jakým způsobem bude možné je plnit tak, aby se prorodinná politika zaměřovala na aktuální situace a problémy rodin. Pro tvorbu cílů, zhodnocení současné situace a to, na co se v budoucnu v oblasti rodinné politiky zaměřit, slouží např. tzv. Koncepce rodinné politiky a Zprávy o rodině, které tvoří MPSV a musí být schváleny vládou.

Potřeba koncipování rodinné politiky vznikalo jako potřeba reagovat na změny v rodinném životě (Kuchařová, 2017). Těmito změnami byla právě rychlá klesající porodnost, nízká sňatečnost či vysoká rozvodovost, stát dále musel začít reagovat na zhoršující se příjmovou situaci rodin s dětmi (Kuchařová, 2017).

V ČR byly vytvořeny celkem čtyři Koncepce, a to v roce 2005, 2008, 2017 a nejnovější z roku 2019. Vytvoření těchto strategických dokumentů ovšem předcházelo zpracování tzv. Národní zprávy o rodině v roce 2004, která stejně jako Koncepce mapovala potřeby rodin a hodnotila jejich aktuální státní podporu (Kuchařová, 2017).

3.6. *Principy rodinné politiky*

Aktualizovaná verze Koncepce rodinné politiky (2019) vidí základní principy rodinné politiky ve vytváření svobodného prostředí pro všechny rodiny, ve kterém budou moci svobodně tvořit své rodinné hodnoty, způsob, jakým pečovat o rodinný i osobní život. Mluvíme zde opět o uznávání samostatnosti rodin jako soukromé oblasti.

Evropská unie sama nahlíží na rodinnou politiku jako na velice důležitý článek společnosti, ekonomické prosperity a pospolitosti, právě proto jsou země EU vyzývány k tomu, aby vytvářely kvalitní a udržitelný systém prorodinné politiky (Koncepce rodinné politiky, 2019).

4. Vývoj rodinné politiky

Rodinná politika se v ČR utvářela od 50. let minulého století, právě v období socialismu je možné si všimnout změn, jaké politika na postavení a funkce rodin měla (Krebs, 2015). Jako příklad je možné uvést fakt, že se změnila situace žen, kdy zesílilo jejich ekonomické i sociální postavení, zejména proto, že byla zavedena institucionální péče o děti od nejnižšího věku (Krebs, 2015).

Pro období socialismu bylo typické prosazování tzv. pronatalitní politiky či populační politiky. Tu lze definovat jako souhrn všech politik, který má sloužit k tomu, aby pomohl ovlivnit určité demografické jevy, např. porodnost (Loužek, 2002). Jako příklad takového politického přístupu lze uvést ze světa např. Čínu a její „politiku jednoho dítěte“.

Československá sociální republika se naopak skrze státní populační politiku snažila porodnost žen co nejvíce zvýšit, čímž by byl zajištěn rychlý populační růst (Kučera, 1994). Tomuto rychlému zvýšení měly pomoci usnesení vlády, která se týkala např. prodloužení mateřské dovolené, rozšiřování jeslí a mateřských škol (Kučera, 1994).

Důležité je zmínit, že v době socialismu v 70. letech vznikla podle Krebse (2015) právě vůbec nejvýznamnější dávka, jenž zabezpečovala rodinu (a konkrétně matku), a sice mateřský příspěvek, který se později změnil na rodičovský. Ten pro matky zajišťoval zlepšení rodinné sociální situace po dobu, kdy ženy nebyly schopny chodit do práce během mateřské dovolené (Krebs, 2015). Výše příspěvku pak byla dána podle počtu dětí do dvou let (Krebs, 2015). Dá se říct, že v oblasti socialistické prorodinné politiky to byl zásadní obrat, neboť stát se tímto krokem odklonil od institucionální výchovy dětí, na které si přitom zejména v 50. letech tolik zakládal, a kdy právě institucionální péče byla jeden z faktorů, který nutil ženy se vracet po mateřské dovolené rychleji do svého zaměstnání (vlivem kratší mateřské dovolené a zakládáním jeslí a mateřských škol, které stát navíc finančně podporoval) (Krebs, 2015).

Avšak pomoc rodinám za socialistické republiky se pomalu stávala neefektivní, prorodinná opatření vznikala nesystémově a bez jakéhokoli občanské spoluúčasti, což zapříčinilo rozkol mezi zájmy státu a rodin (Krebs, 2015).

Krebs (2015) dále dodává, že v období po pádu komunismu během let 1990-1992 České a Slovenské Federativní republiky, kdy docházelo k celkové transformaci všech politik, byla ochrana rodinám poskytována skrze přímou i nepřímou finanční pomoc. Přímá pomoc byla poskytována skrze dávky. Tyto dávky se dělily na dávky posilující příjmy

rodin s dětmi (např. přídatky na děti), dávky specifické (např. rodičovský příspěvek), dávky, které se poskytovaly pouze v případě, že rodina svými příjmy klesla pod určitou danou hranici (např. příspěvek na výživu dítěte) a jako poslední dávky účelové (např. stipendia) (Krebs, 2015). Nepřímá finanční pomoc byla poskytována ze státního rozpočtu, rodinám se nabízeli zprostředkovaně, skrze dotace, patřily sem např. dotace na pobyt a stravování pro děti v jeslích a školách, poskytování školních pomůcek, různé přes pro žáky a studenty, např. na dopravu (Krebs, 2015).

4.1. Sociální reforma

Revoluční rok 1989 přinesl změny ve všech sférách života, stejně tak v rodinné politice. Centrálně řízená ekonomika se transformovala na ekonomiku tržní. Protože předešlá koncepce rodinné politiky sebou nesla spoustu chyb, bylo nutné, aby rodinná politika při novém politickém systému prošla úpravami a zároveň reagovala na nově vzniklé či trvající trendy (pokles sňatečnosti, porodnosti, stárnutí populace atd.). Podle Tomeše (2010) je reforma (ať už sociálních soustav nebo jejich nástrojů) nutná, neboť sociální ochrana se vždy musí přizpůsobovat změnám demografickým a ekonomickým či politickým způsobům života občanů. Proces politických reforem je procesem trvalým a nepřetržitým a slouží k vyrovnávání míry vzájemné solidarity mezi občany (Tomeš, 2010).

Cílem této transformace bylo to, aby se rodiny v důsledku nové reformy nedostaly do neřešitelné situace, bylo důležité zachovat sociální smír a zamezit propadu rodin pod nežádoucí životní úroveň (Krebs, 2015).

Scénář sociální reformy měl tři hlavní cíle, a to vzbuzovat v občanech zodpovědnost a starost o svůj život a budoucnost a zvýšit finanční účast rodin na sociálním zabezpečení (Francová a Novotný, 2008).

Reforma s sebou přinesla vytvoření záchranné sociální sítě, kterou lze definovat jako: *„soubor různých legislativních norem upravující různá sociálněpolitická opatření, kterými stát garantuje všem občanům určitou minimální úroveň pomoci v případě, že se ocitnou v závažných a státem uznaných nouzových sociálních situacích“* (Krebs, 2015, s. 107).

Tato sociální reforma dále přinesla pro občany ČR tři základní pilíře sociálního zabezpečení, které je mají chránit a poskytovat potřebnou pomoc. Pojem „sociální

zabezpečení“ lze definovat jako určitý prostředek k uskutečňování úkolů a cílů sociální politiky (Krebs, 2015). Je to tedy soubor nařízení a opatření, díky kterým dochází k předcházení či zmírňování následků událostí, které občana ohrožují (Krebs, 2015). Kahoun (2013) upřesňuje, že tento pojem vznikl ve 20. století jako nástupce pojmu „chudinská péče“.

Mezi pilíře sociálního zabezpečení patří sociální podpora, sociální pojištění a sociální pomoc (péče).

4.2. Státní sociální podpora

Významný vliv na podporu rodin přinesl po sametové revoluci nový zákon č. 117/1995 Sb., o státní a sociální podpoře. Tento zákon od svého vzniku prošel řadou novelizací. Naposledy tomu tak bylo v roce 2018, kdy nabyt účinnosti zákon č. 200/2017 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře definuje sociální státní podporu jako způsob, kterým stát chrání základní potřeby dětí a rodin. Sociální podpora se v určitých případech poskytuje podle výše příjmu rodiny či jednotlivých členů. Všechny náklady hradí stát (Zákon č. 117/1995 Sb.).

Krebs (2015) uvádí, že státní sociální podpora musí být dostatečně efektivní a cílit na správné subjekty, čemuž pomáhá ověření příjmových poměrů rodin, podle kterých je stát schopen zjistit, jakým způsobem stanovit hladiny dávek. Základem pro stanovení takové hladiny bylo zavedení tzv. životního minima. To se odráží podle růstu životních nákladů (Krebs, 2015). Výše dávek je tedy odvozena od násobku životního minima a povaze dané dávky a finančního příjmu rodiny (Krebs, 2015).

Životní minimum upravuje zákon č. 110/2006 Sb., pro rok 2019 životní minimum činí částku pro jednotlivce 3 410 Kč za měsíc, od 1. dubna 2020 pak 3 860 Kč (Zákon č. 61/2020 Sb.). Pojmem životní minimum chápeme minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob, které slouží k zajištění výživy a jejich ostatních základních potřeb (Zákon č. 110/2006 Sb.).

Mezi dávky státní sociální podpory patří příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné, rodičovský příspěvek a přídavek na dítě (Zákon č. 117/1995 Sb.). Tyto dávky patří mezi tzv. přímou podporu rodin (viz. níže). Státní sociální podpora řeší tedy situace spojené zejména s mateřstvím nebo výchovou dítěte (Arnoldová. 2012).

4.3. Sociální pojištění

Sociální pojištění je povinný finanční systém, do kterého lidé odkládají část své osobní spotřeby pro případ, že by v jejich životě mohlo v budoucnu neočekávaně dojít k nepříznivé životní situaci, a právě sociální pojištění je v případě takové události zajišťuje (Kahoun, 2013).

Základem povinného sociálního pojištění je pojištění důchodové, nemocenské a pojištění v nezaměstnanosti (Holub et al., 2010).

System sociálního pojištění se skládá ze tří základních úrovní, první úroveň je systém základní, povinný a garantovaný státem (Arnoldová, 2012). Druhá úroveň tohoto systému je založena na mezigenerační solidaritě a funguje na základě vztahů uvnitř skupin, třetí úroveň je zcela individuálním rozhodnutím každého občana, zda si bude určitý typ pojištění platit (Arnoldová, 2012).

4.3.1. Důchodové pojištění

Důchodová soustava je jednotná pro všechny fyzické osoby výdělečně činné, tím je zajištěno, že žádná skupina není znevýhodněna na úkor jiných (Krebs, 2015). Díky tomu, že důchodové pojištění patří do povinného systému sociálního pojištění, by mělo docházet k zabraňování vzniku chudoby (Krebs, 2015).

Z důchodového pojištění se dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění vyplácejí důchody starobní, invalidní, sirotčí, vdovský a vdovecký, a to té osobě, která je plátcem tohoto ze zákona povinného pojištění. Zákon o důchodovém pojištění č. 115/1995 Sb. definuje jednotlivé dávky takto:

Starobní důchod se vyplácí tomu, kdo splní podmínky. Těmi jsou dosažení důchodového věku. Ten je dán zákonem č. 155/1995 Sb. a u mužů činí 60 let, u žen je dán počtem dětí, které daná žena porodila. Důchodový věk se navíc odvíjí od roku narození (podle § 32). Další podmínkou vyplácení starobního důchodu je získání potřebné doby placení důchodového pojištění, tato doba je dána § 29. Výše starobního důchodu je 10 % průměrné mzdy měsíčně (Zákon č. 115/1995 Sb.).

Invalidní důchod se rozlišuje podle stupně invalidity (invalidita prvního, druhého a třetího stupně). Jedince zákon č. 155/1995 Sb. považuje za invalidního, pokud jeho pracovní

schopnost poklesla v prvním stupni invalidity o 35–49 %, v druhém o 50–69 % a v třetím až o více jak 70 %. Výše tohoto důchodu opět činí 10 % průměrné mzdy měsíčně (Zákon č. 115/1995 Sb.).

Na vdovský a vdovecký důchod má nárok ten, jehož manžel/manželka byl/a poživitelem starobního či invalidního důchodu. Vyplácí se po dobu 1 roku od smrti manžela/manželky. Výše znovu činí 10 % průměrné mzdy za měsíc (Zákon č. 115/1995 Sb.).

Na sirotčí důchod má právo dítě, jehož rodič (nebo také pečovatel a osvojitel) zemřel, takový rodič sám bral starobní nebo invalidní důchod. Výše činí 10 % průměrné mzdy měsíčně (Zákon č. 115/1995 Sb.).

4.3.2. Nemocenské pojištění

Nemocenské pojištění se v českém pojišťovacím systému vyplácí podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění v podobě šesti dávek. Těmi jsou dávky nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, dávka porodní otcovské péče (tzv. „otcovská“), ošetrovné, dlouhodobé ošetrovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Aby byly dávky vypláceny, musí osoba, která si o ně žádá, účastnit na platbě tohoto pojištění. Zákon o nemocenském pojištění definuje jednotlivé dávky takto:

Nemocenské dávky se vyplácí pojištěnci, který byl dočasně uznán neschopným nebo mu byla nařízena karanténa, tato neschopnost musí trvat více než 14 dnů, podpůrná doba dávky začíná 15. kalendářním dnem trvání neschopnosti. Tato dávka tedy slouží jako určitá finanční náhrada v době pracovní neschopnosti. Výši dávky udává denní vyměřovací základ (popsaný v § 29), do 14. dne nemoci platí zaměstnanci tuto dávku zaměstnavatel. OSVČ si hradí prvních 14 dní nemoci sám (Zákon č. 187/2006 Sb.).

Na otcovskou má nárok pojištěnec, který je otcem dítěte, nebo který o dítě pečuje. Tuto dávku je možné pobírat pouze po dobu 7 dnů. Pojištěnec může nastoupit na otcovskou jakýmkoli dnem v období do 6 týdnů od narození dítěte. Výše otcovské činí 70 % denního vyměřovacího základu (Zákon č. 187/2006 Sb.).

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se vyplácí ženě, která v důsledku těhotenství nebo následného mateřství musela být převedena na jinou práci a tím došlo k poklesu jejího platu, zároveň se jí tato dávka neposkytuje, pokud žena o převedení sama

z vlastní vůle požádala. Podpůrčí doba v mateřství je 28 týdnů od porodu a výše činí 70 % denního vyměřovacího základu (Zákon č. 187/2006 Sb.).

Ošetřovné se vyplácí pojištěnci, který nemůže svou práci vykonávat z důvodu ošetřování člena své rodiny nebo pouze osoby žijící ve stejné domácnosti bez příbuzenského svazku nebo o vlastní dítě mladšího 10 let kvůli nemoci či úrazu nebo jen proto, že školské či jiné dětské zařízení, které dítě navštěvuje, bylo uzavřeno nebo o něj nemá jiná osoba sama možnost pečovat, pokud sama onemocněla. Podpůrčí doba je nejvýše 9 dnů nebo 16 dnů v případě, že se daná osoba sama stará o dítě mladší 16 let. Výše ošetřovného činí 60 % denního vyměřovacího základu za den (Zákon č. 187/2006 Sb.).

Na dlouhodobé ošetřovné má nárok pojištěnec, který pečuje o osobu v dlouhodobé domácí péči. Podmínkou tohoto nároku je ovšem fakt, že osoba čerpající tuto dávku musí být příbuzná s osobou, o kterou dlouhodobě pečuje. Výše od prvního dne činí 60 % denního vyměřovacího základu za kalendářní den, nejdelší podpůrčí doba končí 90. kalendářním dnem (Zákon č. 187/2006 Sb.).

Peněžitou pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek mateřství a rodičovství bude podrobněji popisován v samostatné kapitole (viz. níže).

Občané ČR mohou také využít svého práva na soukromé zdravotní pojištění, které je zcela dobrovolné a závislé pouze na vůli každého občana.

4.3.3. Státní politika zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti je legislativně vymezena zákonem č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti. Dle § 1 zákona č. 435/2004 Sb. je cílem této politiky dosažení plné zaměstnanosti a ochrana proti nezaměstnanosti (Zákon č. 435/2004 Sb.). Tato politika v sobě zahrnuje zejména zabezpečování práva na zaměstnání, uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti, podporu v nezaměstnanosti (tzv. pasivní politika v nezaměstnanosti), opatrování zaměstnání pro osoby se zdravotním postižením atd.

Tato politika slouží jako ochrana zejména v situaci, kdy by osoba nebyla schopna najít zaměstnání (nebo by ho ztratila), poté stát takové osoby chrání skrze dávky v nezaměstnanosti. Zde se jedná o pasivní politiku zaměstnanosti, jejíž účelem je spíše zeslabování dopadů zaměstnanosti než její řešení.

Osoba, která o tyto dávky žádá, ovšem musí doložit, že má na tyto dávky vůbec nárok, to znamená, že vykonávala pracovní činnost alespoň po dobu dvanácti měsíců, je pojištěna a přispívala na důchodové pojištění (Krebs, 2015).

Aktivní politiku zaměstnanosti vykovává Úřad práce ČR, jejím cílem je vytvářet nová pracovní místa a pozice. Jejími nástroji jsou rekvalifikace, zmíněná podpora osob se zdravotním postižením, veřejně prospěšné práce atd. (Zákon č. 435/2004 Sb.).

4.4. Sociální pomoc (péče)

Kahoun (2013) sociální péči (pomoc) definuje jako jednu z nejstarších forem pomoci občanům ve stavu hmotné nouze v rámci přerozdělování finančních prostředků.

Hmotnou nouzi rozumíme situaci, kdy občan není schopen řešit svou obtížnou životní situaci za své vlastní pomoci nebo pomoci své rodiny (Krebs, 2015). Pomoc se takovým občanům poskytuje ve formě sociálních služeb (neziskové organizace atd.) či formou sociálně-právní ochrany a skrze dávky sociální pomoci (Krebs, 2015).

4.4.1. Dávky v hmotné nouzi

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi za osobu nacházející se v hmotné nouzi považuje toho, kdo nedosahuje částky na živobytí (dle § 2), kdo vzhledem k příjmům a svým poměrům není schopen hradit nezbytné jednorázové výdaje (dle § 5a), dále ten, kdo s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže řešit svoji životní situaci a je ohrožen sociálním vyloučením (§ 6) atd.

Dávkami poskytovanými v hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Na dávky v hmotné nouzi naopak nemá dle zákona nárok ta osoba, která neprojevuje snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním (tzn. nepracuje či nepodniká, není vedena na ÚP), dále nárok nemá ta osoba, která je na ÚP vedena, ale bez vážných důvodů odmítá vykonávat nabízenou práci atd. (Zákon č. 111/2006 Sb.).

a) Příspěvek na živobytí

Tato dávka je dle zákona vyplácena každý měsíc a nárok na něj má ta osoba, jejíž příjmy nedosahují živobytí, výše částky poskytované takové osobě se posuzuje individuálně (Zákon č. 111/2006 Sb.).

b) Doplatek na bydlení

Stejně jako příspěvek na živobytí, také doplatek na bydlení je vyplácen každý měsíc opakovaně. Má na něj nárok osoba, která je vlastníkem bytu (či jiná osoba, která byt využívá dle smlouvy) a je spojován s úhradou na bydlení (Zákon č. 111/2006 Sb.). Vyplácení této dávky je podmíněné získáním příspěvku na živobytí, lze ovšem udělit výjimku pro osobu, jejíž příjem přesáhl částku živobytí, ale nepřesáhl 1,3násobek částky živobytí osoby. (Zákon č. 111/2006 Sb.).

Pro rok 2021 se chystá změna a dávky na bydlení (tedy doplatek na bydlení a příspěvek na bydlení, který spadá do dávek sociální podpory) by se měly přejmenovat na „přídavek“. Ten by upravoval podmínky nároku, žadatelé o něj budou muset být např. zaměstnaní nebo si zaměstnání alespoň aktivně hledat (Česká tisková kancelář, 2019). Na dávku by také neměli lidé nárok pouze za podmínky nahlášení trvalého pobytu, ale splněna by musela být zmíněná zaměstnanost nebo plnění povinné školní docházky dětí lidí žádajících si tuto dávku (Česká tisková kancelář, 2019). Návrh na takovouto změnu předložilo MPSV.

c) Mimořádná okamžitá pomoc

Jde o jednorázovou dávku, která je spojená s konkrétní životní situací a výdaji, na které potřebná osoba svými prostředky nedosahuje, a které je nutné řešit neodkladně, výše dávky se dle zákona liší (Zákon č. 111/2006 Sb.).

4.4.2. Dávky sociální péče

a) Příspěvek na péči

Je určen pro ty osoby, které vzhledem ke svému zdravotnímu stavu potřebují pomoc jiné osoby ke zvládnutí svých základních životních potřeb, poskytnutá pomoc je hrazena právě z tohoto příspěvku (Zákon č. 108/2006 Sb.). Nárok na příspěvek má každá osoba starší jednoho roku, výše příspěvku je dána dle stupně závislosti osoby (Zákon č. 108/2006 Sb.).

b) Příspěvek pro zdravotně postižené

Tyto příspěvky upravuje zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Patří sem příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. Zákon zároveň

upravuje podmínky pro nárok na získání průkazu osoby se zdravotním postižením (průkaz TP) a také upravuje jisté nároky, které osobě, která je držitelem tohoto průkazu, náleží, jako např. vyhrazené místo k sezení ve veřejných dopravních prostředcích atd. (Zákon č. 329/2011 Sb.).

5. Nástroje rodinné politiky

Již bylo napsáno, že cílem rodinné politiky je především zmírňovat náklady spojené s rodinou. Tento cíl je realizován především za pomoci principu solidarity. Francová a Novotný (2008) tento princip vysvětlují jako vzájemnou podporu či sounáležitost, kdy jsou prostředky jedinců (tedy zejména rodin) rozdělovány v zájmu sociální spravedlnosti.

Mezi nástroje rodinné politiky patří např. finanční sociální dávky, poskytování sociálních služeb, daňová podpora nebo slevy pro různé skupiny občanů.

5.1. Přímá podpora rodin

Tato forma podpory se poskytuje skrze sociální dávky. Žádosti o ně se vyřizují na krajských pobočkách Úřadu práce (Zákon 117/1995 Sb.). Nárok na tyto dávky mají osoby, které mají trvalé bydliště na území ČR (Zákon 117/1995 Sb.). O nároku na ně rozhodují příjmy žadatele, a to příjmy z činnosti, z podnikání a jiné výdělečné činnosti, dávky nemocenského a důchodového pojištění atd. (Zákon 117/1995 Sb.).

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře tyto dávky upravuje. Podle tohoto zákona mezi ně patří:

- Přídavek na dítě,
- Rodičovský příspěvek,
- Příspěvek na bydlení,
- Porodné,
- Pohřebné.

Dříve se sem řadily i dávky pěstounské péče, ty se však nově v roce 2013 staly součástí orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jsou spravovány zákonem č. 359/1999 Sb.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře přibližuje nárok na tyto dávky následovně:

a) Přídavek na dítě

Tato dávka je poskytována rodinám s dětmi, přídavek má rodinám pomáhat s pokrytím výdajů, které vynaloží za nezaopatřené dítě (Zákon č. 117/1995 Sb.). Na přídavek mají

nárok ti rodiče, jejichž příjem není vyšší než součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70 (Zákon č. 117/1995 Sb.).

Tabulka 1 slouží jako přehled základní výměry přídavku na dítě dle věku.

VĚK NEZAOPATŘENÉHO DÍTĚTE	ZÁKLADNÍ VÝMĚRA V KČ MĚSÍČNĚ	ZVÝŠENÁ VÝMĚRA V KČ MĚSÍČNĚ
Do 6 let	500	800
6-15 let	610	910
15-26 let	700	1000

Tabulka 1 Přídavek na dítě

Zdroj: MPSV

b) Rodičovský příspěvek

Na tento příspěvek má nárok jeden z rodičů dítěte, ten musí o dítě pečovat po celý kalendářní měsíc, tato péče musí být zároveň celodenní a prováděna jedním z rodičů osobně (Zákon č. 117/1995 Sb.). Příspěvek slouží jako náhrada za ztrátu pracovního příjmu, kterého se rodič vzdá ve prospěch péče o dítě (Zákon č. 117/1995 Sb.). Rodičovský příspěvek je umožněno pobírat maximálně do 4 let věku dítěte nebo do doby, kdy byla rodině vyplacena konečná částka 300 000 Kč (Zákon č. 117/1995 Sb.). Příspěvek ovšem není možné pobírat najednou, ale lze si ho rozložit na měsíční příspěvky. Výše takové měsíční dávky nesmí podle zákona přesáhnout 70 % třicetinásobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč (Zákon č. 117/1995 Sb.).

Od 1. 1. 2020 vstoupil v platnost návrh zákona, který výši rodičovského příspěvku navýšil z 220 000 Kč na 300 000 Kč pro jedno dítě nebo 450 000 Kč pro dvojčata (Zákon č. 117/1995 Sb.). Zvýšení tohoto příspěvku se týká pouze těch rodin, které k 1. 1. 2020 tento příspěvek stále čerpají nebo těch, kteří ho po tomto datu začnou čerpat.

Rodičovský příspěvek si lze navýšit skrze otce. Žádost o rodičovský příspěvek pak bude napsán na jeho jméno. Jelikož u většiny rodin platí, že otec má větší plat než matka, skrze vyměřovací základ otcova platu pak bude rodina schopna pobírat vyšší příspěvek.

c) Příspěvek na bydlení

Příspěvek pomáhá s náklady spojenými s bydlením, slouží zejména pro rodiny s nízkými příjmy (Zákon č. 117/1995 Sb.). Osoba, které se dávka vyplácí, ovšem musí být vlastníkem, nebo alespoň nájemcem bytu (Zákon č. 117/1995 Sb.). Na tento příspěvek má nárok ta osoba, jejíž náklady na bydlení by přesahovaly částku součinu příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území Prahy je koeficient 0,35), výše příspěvku je určena za jeden kalendářní měsíc jako rozdíl mezi náklady na bydlení a příjmem rodiny, vynásobený daným koeficientem (Zákon č. 117/1995 Sb.).

Tabulka 2 ukazuje výši nákladů spojené s bydlením podle počtu osob žijící v domácnosti

Počet osob v rodině podle § 25 odst. 1 zákona 117/1995 Sb.	Kč
Jedna	2 050
Dvě	2 805
Tři	3 668
Čtyři a více	4 424

Tabulka 2 Výše nákladů na bydlení

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů ze zákona č. 117/1995 Sb.

d) Porodné

Tato dávka je jednorázová. Nárok je vázán podle hranice příjmů v rodině, který nesmí převyšovat součin částky životního minima a koeficientu 2,70 (Zákon č. 117/1995 Sb.). Výše dávky je dána od počtu současně narozených dětí, při narození prvního dítěte je výše porodného 13 000 Kč a 10 000 Kč při narození druhého dítěte (Zákon č. 117/1995 Sb.). Nárok na porodné má vždy žena, která dítě porodila živé, pokud ovšem při porodu zemřela, ale stihla splnit podmínky pro tento nárok, právo na porodné přebírá otec (Zákon č. 117/1995 Sb.).

e) Pohřebné

Na tuto dávku má nárok osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti nebo jeho rodičovi (Zákon č. 117/1995 Sb.). Zemřelá osoba však musí mít trvalý pobyt na území ČR. Výše pohřebného je dána vždy částkou 5 000 Kč (Zákon č. 117/1995 Sb.).

5.2. *Nepřímá podpora rodin*

Podpora nepřímá se provádí systémem odpočitatelných položek daně z příjmu fyzických osob, těch mohou využívat pouze plátcí daní a osob, kterým je vyplácen důchod, čímž není umožněno pro všechny sociální skupiny této podpory využívat (Krebs, 2015).

Podle Koncepce rodinné politiky (2019) je nepřímá podpora rodin skrze daňové slevy výhodná pouze pro rodiny s vyšším příjmem, neboť pouze ty jsou schopny je vyčerpat.

Jako nejčastější podoba takového typu podpory rodin jsou „úlevy na daních“, lépe řečeno určitá daňová zvýhodnění. Principem tohoto typu podpory je zajistit co největší soběstačnost rodiny, která tím bude vedena k co nejmenší závislosti na sociálních dávkách (Höhne, 2008). Pokud bude alespoň jeden člen domácnosti pracovat, bude mít rodina na tyto úlevy na daních nárok (Höhne, 2008).

V ČR existují dvě nejznámější formy takovýchto zvýhodnění, a to je sleva na dani na dítě a odpočet na manželku/manžela.

Sleva na dani na dítě neboli daňové zvýhodnění na dítě se odečítá od vypočítané daně (Krebs, 2015). Tuto slevu upravuje zákon č. 586/1992 Sb., České národní rady o daních z příjmů jako daňové zvýhodnění na vyživované dítě pro tu osobu, která s takovým dítětem žije ve společné domácnosti. Tento zákon uvádí výši částky 15 204 Kč ročně na jedno dítě, 19 404 Kč ročně na druhé dítě a 24 204 Kč ročně na třetí a každé další dítě. Zákon dále uvádí, že je-li nárok poplatníka na daňové zvýhodnění vyšší než vypočtená daňová povinnost, stává se vzniklý rozdíl daňovým bonusem. Poplatník si ho může uplatnit v případě, že je vyšší než 100 Kč, maximálně však do výše 60 300 Kč za rok (Zákon č. 586/1992 Sb.).

Druhým odpočtem je nezdanitelná částka na manželku/manžela. Zákon č. 586/1992 Sb., České národní rady o daních z příjmů tento odpočet opět definuje jako částku, která bude jednomu z manželů vyplácena, pokud žije s poplatníkem a zároveň sám nedosahuje příjmu přesahujícího 68 000 Kč za jeden kalendářní rok. Pro rok 2020 činí výše dávky 24 840 Kč. Zákon dále udává, že má-li manžel/manželka přiznán nárok na průkazku ZTP/P, zvyšuje se tato částka dvojnásobě (Zákon č. 586/1992 Sb.).

U slevy na manžela/manželku je ale důležité podotknout, že tato sleva není tolik zaměřená na rodiny jako takové, protože není cílena na děti. Koncepce rodinné politiky (2017) dle svých údajů ze sčítání lidu z roku 2011 uvádí, že čtvrtina manželských dvojic uplatňující tuto slevu děti nemá. Nebo je tomu naopak a rodiny s dětmi na tuto slevu nárok dokonce

ani nemají, to zejména proto, že zde není zohledňován fakt, že mnoho dětí se rodí nesezdaným párům, kteří ji pak logicky nemohou využít (Koncepce rodinné politiky, 2017). Koncepce (2017) se ke slevě na manžela/manželku vyjadřuje jako k nástroji diskriminačnímu a nesystémovému.

Kromě těchto dvou základních a nejznámějších zvýhodnění existuje ovšem i další typ daňové úlevy, a tím je daňová úleva za umístění dítěte v předškolním zařízení (tzv. „školovné“) (Kuchařová, 2017). Opět ji může uplatnit jeden z rodičů. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu říká, že výše slevy za umístění dítěte do takového zařízení odpovídá výdajům, jež jsou za takové umístění vynaloženy za dané období. Sleva však nesmí přesahovat minimální mzdu (ta je dle zákona 347/2019 Sb. navýšena pro rok 2020 na 14 600 Kč.) (Zákon č. 586/1992 Sb.).

6. Chudoba a bydlení

6.1. Chudoba rodin

Chudoba se spojuje jak s nedostatečným finančním příjmem, tak s nedostatečným vzděláním, zdravotním stavem, s nevyhovujícím prostředím a bydlením (Tomeš, 2010). V moderní společnosti je chudoba vnímána jako nedostupnost služeb a zdrojů, které lidem brání v tom, aby jim byly vyjmenované jevy zpřístupněny (Tomeš, 2010).

ČR patří mezi země Evropy s nejnižší mírou ohrožení chudobou i příjmovou chudobou, která se pohybuje okolo 9 % (Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel, © ČSÚ 2019). Mezi tyto ohrožené skupiny patří zejména rodiny s více jak třemi dětmi, neúplné rodiny (zejména matky samoživitelky) nebo také domácnosti s nižším dosaženým vzděláním (ČSÚ, © 2019).

Životní úroveň v ČR stoupá, tento růst je spojen zejména s vysokou mírou zaměstnanosti. Tato vysoká zaměstnanost s sebou přináší také zvyšování platů. I přes veliké platové polepšení se ale životní úroveň u lidí různého socioekonomického postavení liší (Kuchařová, 2017). Problémy se svým nižším rozpočtem mají právě rodiny s více jak třemi dětmi, rodiny s dítětem předškolního věku a samozřejmě zmíněné matky samoživitelky. U mnohých z těchto typů rodin je nízký příjem způsoben absencí zaměstnání, kdy dle Kuchařové (2017) se tato situace týká více jak poloviny nízkopříjmových rodin. Takové rodiny jsou pak pro svou nezaměstnanost pobírateli sociálních dávek (zejména přídavků na dítě nebo dávek hmotné nouze) (Kuchařová, 2017).

Všechny jevy spojené s chudobou, které jsou zmíněny výše, také mají silný vliv na rozhodování mladých párů, zda vůbec budou schopni uživit své (ještě nenarozené) děti vzhledem k jejich materiálnímu postavení (Koncepte rodinné politiky, 2019). Náklady spojené s narozením a výchovou dítěte jsou velmi vysoké, odhad v průměru činí přes dva miliony Kč (Koncepte rodinné politiky, 2019).

Databáze OECD (Household debt, © 2020) uvádí, že téměř 70 % českých domácností žije s dluhem. Taková míra zadluženosti souvisí dle Koncepte rodinné politiky (2019) zejména s nízkými platy. Statistiky ukazují, že dluhům a exekucím čelí také mladí lidé (18-29 let věku), věkovou skupinou, u které ale dluhy a exekuce stále rostou, jsou senioři (Koncepte rodinné politiky, 2019).

Chudoba ve stáří se v ČR stává skutečným problémem, a to zejména u žen. Ženy seniorky jsou ohroženější skupinou, vliv na to má jejich starobní důchod (Koncepce rodinné politiky, 2019). Ženy mají nižší plat ze zaměstnání než muži, logicky je pak proto jejich vyplácený starobní důchod také nižší oproti mužům seniorům (Koncepce rodinné politiky, 2019).

Nově si lze všimnout nárůstu nového typu chudoby, tzv. „tvrdé chudoby“, která je spojena se vzrůstajícími náklady rodin na bydlení, kdy se příjmy rodin stávají nižší než výše těchto nákladů (Koncepce rodinné politiky, 2019).

6.2. Bydlení

Dostupnost bydlení se v posledních letech stává problémem pro téměř všechny skupiny obyvatel v ČR. Zatímco dříve nedostatečné finance na bydlení museli řešit hlavně senioři (tedy skupina s největší potřebou pomoci), nyní se ukazuje, že nízkou dostupností bydlení trápí také střední vrstvy (Koncepce rodinné politiky, 2019).

Fakt, že bydlení se stává pro občany finančně nedostupné zapříčinila privatizace bytového fondu v 90. letech minulého století, kdy města a obce nabídly odkup bydlení nájemníkům, čímž ztratily schopnost reagovat na růst cen těchto nemovitostí a jejich nájemného (Samec a Lamač, 2018). Vysoký příliv odkupu bytů a domů vycházela z představy lidí, že pokud budou mít bydlení ve svém vlastnictví, zajistí si jistotu na stáří (Samec a Lamač, 2018).

Nedostupnost bydlení se projevuje především právě nízkým podílem nájemného bydlení a vysokými výdaji na bydlení. Ty dosahují až ke 40 % příjmu, u seniorů až 60 % (Koncepce rodinné politiky, 2019). Tato čísla pro rodiny znamenají velké náklady, obzvláště pro ty rodiny, které mají nízké příjmy (Koncepce rodinné politiky, 2019).

Jako ochrana rodin před těžkými situacemi spojenými s vysokými finančními náklady na bydlení slouží dávky na bydlení. Nejvíce využívaný je příspěvek na bydlení, jako nástroj přímé podpory rodin.

Kromě dávek na bydlení je dalším formou způsobu pomoci sociální a dostupné bydlení. Tvorba dostupného bydlení hraje důležitou roli pro všechny státy EU, neboť kvalitní bydlení (a vůbec právo na něj) vychází ze základních lidských práv, na které se odkazuje právě i Listina základních práv Evropské unie (Braga a Palvarini, 2013). Sociální bydlení chápeme jako bydlení, které je občanům poskytováno přímo či nepřímo skrze

sociální pomoc či veřejné dotace (Braga a Palvarini, 2013). Spadají sem např. daňové úlevy, poskytování veřejných služeb atd. (Braga a Palvarini, 2013). Tento způsob bydlení se vyznačuje tím, že podléhá kolektivní správě a výše nájmu se určuje dle výše platebních schopností lidí, jenž takové bydlení využívají (Braga a Palvarini, 2013).

Krebs (2015) jako výhodu sociálního bydlení vidí např. v tom, že stát může reagovat na bytový deficit rychleji než trh, sám tedy výstavbou takového bydlení může předcházet tržní nerovnováze způsobené tím, že pro soukromé investory může být výstavba sociálního bydlení drahá. Dále v tom, že obce snadněji zajistí nízké náklady na výstavbu, a to díky dotační politice (Krebs, 2015). Jako nevýhody podpory bydlení ovšem Krebs (2015) zdůrazňuje např. neefektivnost při rozdělování bydlení mezi občany, protože stát není schopen zjistit, kdo je skutečně tím „potřebným“ a jako další nebezpečí vidí ve vzniku „černého trhu“ se sociálními byty, které nájemci sami nelegálně pronajmou.

7. Ochrana a podpora žen

Rodinná politika ČR poskytuje ženám systém podpory a ochrany skrze mateřskou dovolenou spojenou s peněžitou pomocí v mateřství a skrze rodičovskou dovolenou spojenou s rodičovským příspěvkem.

7.1. Mateřská dovolená

Jedním z nástrojů sociální politiky, kterým stát chrání a podporuje české matky, je mateřská dovolená a s ní spojená finanční podpora (Mitchell, 2010).

Mateřství začalo být chápáno jako sociální událost až ve 20. století, finanční podpora matek se předtím poskytovala ženám jen v případě, že byly při těhotenství nemocné (Tomeš, 2010).

Zákoník práce č. 262/2006 Sb. stanovuje, že mateřskou dovolenou a s ní spojenou peněžitou pomoc v mateřství žena může čerpat po dobu 28 týdnů (v případě narození 2 a více dětí až 37 týdnů).

Mitchellová (2010) uvádí, že nárok na peněžitou pomoc v mateřství (která má lidovější název „mateřská“) má pouze ta žena, která platí nemocenské pojištění a byla tedy alespoň 270 dní před porodem nemocensky pojištěná. Tato dávka je čerpána ve výši 70 % denního vyměřovacího základu za jeden kalendářní rok (Kuchařová, 2017).

7.2. Rodičovská dovolená

Zákoník práce č. 262/2006 Sb. stanovuje, že rodičovskou dovolenou je zaměstnavatel povinen zaměstnankyni (nebo zaměstnanci) umožnit na jejich žádost, a to ihned po skončení mateřské dovolené (otci ihned od narození dítěte) podle rozsahu dle jejich vlastní žádosti, mají na to ovšem nárok pouze do 3 let věku dítěte. Právě po dobu této dovolené rodiče čerpají rodičovský příspěvek (viz. výše). Rodičovská dovolená může trvat podle vlastního uvážení rodičů, podle zákona však nejdéle 3 roky. Zákon dále umožňuje čerpat mateřskou a rodičovskou dovolenou současně (Zákon č. 262/2006 Sb.).

8. Předškolní péče o děti

Dostupnost zařízení péče o děti předškolního věku je nejzásadnějším faktorem pro to, aby se ženy mohly po narození svého potomka brzy opět zapojit na trh práce (Strategický závazek v oblasti rovnosti žen a mužů, 2016).

U některých žen platí, že svůj návrat do zaměstnání po mateřské dovolené a následné rodičovské dovolené oddalují, a to kvůli skutečnosti, že ČR nabízí poměrně nízkou dostupnost služeb péče o děti (Hašková et al., 2016). Lze ovšem pozorovat, že působí také opačný faktor, kdy ženy naopak při dostatečné a kvalitní nabídce denní předškolní péče svůj návrat na pracovní trh urychlují (Jurajda et al., 2006).

Rodinné politiky vyspělých zemí by měly stavět systém předškolní péče o děti na první místo. Systém poskytování takových služeb se napříč různými zeměmi liší. Největší vliv na podporu poskytování služeb pro předškolní děti má zejména zájem státu o zvýšení ekonomické aktivity žen na trhu práce (Kuchařová a Nešporová, 2019).

V ČR se pro rodiny nabízí možnost umístit své děti do následujících institucí:

8.1. Mikrojesle

Jsou veřejnou službou, která poskytuje péči pro děti od 6 měsíců do 4 let věku, a to v kolektivu s maximálním počtem 4 dětí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, portál Mikrojesle © 2019). Své služby mikrojesle poskytují 5 dní v týdnu minimálně 8 hodin denně (Ministerstvo práce a sociálních věcí, portál Mikrojesle © 2019). Mikrojesle mají dětem poskytovat výchovnou péči a zajišťovat jeho bezpečnost (Ministerstvo práce a sociálních věcí, portál Mikrojesle © 2019).

Dotovány jsou skrze MPSV, kraje, menší obce či neziskové organizace (Ryšavý, 2019). První mikrojesle vznikly v roce 2016, celkem od tohoto roku bylo zřízeno 72 mikrojeslí (Ryšavý, 2019). Projekt „Mikrojesle“ byl ovšem vytvořený jako dvouletý nebo tříletý, proto v lednu roku 2019 MPSV vyhlásilo nové projektové žádosti pro další provoz mikrojeslí, který opět bude platný až do roku 2022 (Ryšavý, 2019). MPSV jako hlavní cíl tohoto projektu vidí financování mikrojeslí ze státního rozpočtu, čímž by bylo zajištěno jejich fungování v budoucnu i bez podpory Evropského sociálního fondu (Ryšavý, 2019).

8.2. Dětské skupiny

Dětské skupiny spadají do neziskové sféry poskytování péče o předškolní děti (Ministerstvo práce a sociálních věcí, portál Dětská skupina MPSV, © 2019). Poskytována je dětem od 1 do 6 let. Tato zařízení poskytují své služby 6 hodin denně každý den v pracovním týdnu, v dětských skupinách může být najednou maximálně 24 dětí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, portál Dětská skupina MPSV, © 2019). Dětské skupiny jsou poskytovány buď jako veřejné nebo jako podnikové dětské skupiny, což znamená, že jsou zřizovány zaměstnavatelem pro děti svých zaměstnanců (Ministerstvo práce a sociálních věcí, portál Dětská skupina MPSV, © 2019).

Problémem dětských skupin je jejich financování. Do jejich chodu nejvíce investovala EU. V roce 2021 má tato finanční podpora skončit a není příliš jasné, odkud budou dětské skupiny jako neziskové organizace své prostředky na chod získávat (Asociace provozovatelů dětských skupin a mikrojeslí, © 2018).

8.3. Jesle

V roce 2021 má ovšem nastat změna a tzv. dětské skupiny mají svůj název přeměnit na jesle. Ty se v ČR po roce 1989 začaly pomalu zavírat po celém území, zejména proto, že začal ve společnosti panovat názor, že nejsou vhodným prostředím pro děti (Žižka, 2019). Nynější změna názvu z dětských skupin zpět na jesle má přispět k tomu, že systém péče o děti předškolního věku bude přehlednější a srozumitelnější (Žižka, 2019). Do jeslí budou moci nastoupit děti do 3 let věku. Financovány budou jako soukromé školky, rodiče za ně budou tedy platit přibližně třetinou své minimální mzdy (Žižka, 2019).

Částečně je mohou financovat i obce a stát ze svého rozpočtu (Žižka, 2019). Zdá se tedy, že důvodem změny názvu není pouze srozumitelnost pro rodiče, do jakého dětského zařízení svého potomka budou vlastně dávat, ale roli hraje právě změna financování a jesle na rozdíl od dětských skupin nebudou závislé na financích EU.

8.4. Mateřské školy

Toto předškolní zařízení je poskytováno dětem od 3-6 let věku, slouží jako místo, kde dochází k prohlubování osobnosti dítěte, kde dítě získává sociální zkušenosti. Zřizovateli jsou MŠMT, kraje, obce, ale i církve (Kuchařová a Svobodová, 2006).

Novela zákona č. 178/2016 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, od roku 2017 ukládá povinnost pro všechny děti od pěti let navštěvovat mateřské školy, mateřským školám se tak ukládá povinnost přednostně přijímat děti s trvalým bydlištěm v daném školském obvodu (Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku, 2020).

9. Práce a rodina

9.1. Rodiny na trhu práce

Rodina, stát a trh práce společně tvoří propojený a vzájemně se ovlivňující systém. Rodina představuje ekonomický subjekt nesmírně významný pro fungování tržního systému.

Pro stát je velice důležité, aby zaměstnanost občanů byla co nejvyšší. Procesem zvyšování míry zaměstnanosti dochází k snižování chudoby (Strategie Evropa 2020, 2010). Zaměstnanost pak logicky bude přispívat ke kvalitnějšímu rodinnému životu, a to z materiálního i nemateriálního hlediska.

Zaměstnání tedy hraje důležitou roli v životě každého jedince, tato role se ovšem mění, a to zejména v průběhu rodinného cyklu (Höhne, 2010). Svobodní a bezdětní lidé se mohou na svou kariéru více soustředit a věnovat jí více prostoru, zatímco pro členy rodin s dětmi (a to zejména ženy) se stává práce spíše druhořadou záležitostí (Höhne, 2010). Přednost začne mít výchova dětí, a mnoho žen v této fázi volí raději nižší mzdu za více času stráveného s dětmi (Höhne, 2010).

Obecně spíše platí, že postavení mužů na trhu práce je v průběhu života více stabilnější, než je tomu tak u žen (Wood et al., 2016). Jejich účast na trhu práce ovlivňuje zejména jejich mateřská role, proto i sladování jejich pracovní a rodinné role bývá komplikovanější (Wood et al., 2016).

9.2. Sladování rodinného a pracovního života

Podle Kuchařové (2017) se sladování rodiny a práce týká rodin ve všech fázích rodinného života, kromě péče o děti sem spadá i péče o domácnost i zájmy a koníčky jednotlivých členů. Ačkoli většina zájmu o to, jak skrze veřejné aktéry politiky přispět k harmonizaci, směřuje k rodinám s nezletilými dětmi, otázka toho, jak sladit každodenní život se svou prací, se týká také bezdětných párů, včetně seniorů (Kuchařová, 2017).

Harmonizace rolí pracovních i rodinných je důležitá zejména pro ženy-matky, které chtějí mít dostatek času na své potomky. Muži více pravděpodobněji obě sféry staví spíše do stejné roviny, neboť práci vidí jako prostředek příjmů, které poté směřují do rodiny (Höhne et al., 2010).

Stát při podpoře sladování rodinného a pracovního života využívá nástroje, které cílí na celé rodiny, jednotlivce i zaměstnavatele (Höhne et al., 2010). Jedná se o podporu skrze

dávkový systém (např. rodičovský příspěvek) a daňové odpočty a slevy, která mají motivovat k pracovní činnosti jedinců, nebo např. vytváření příznivých pracovních podmínek pro zaměstnance (Höhne et al., 2010).

9.3. Flexibilní formy práce

Jedním z nástrojů sladování rodinného a pracovního života jsou tzv. flexibilní formy práce, které patří právě mezi nástroje sladování, jenž mají pomáhat vytvářet příznivé pracovní podmínky. Zároveň jsou právě jedním z problémů na trhu práce ve vztahu k rodinnému životu zaměstnanců kvůli jejich omezené nabídce. Jedná se např. o částečné pracovní úvazky, sdílené pracovní úvazky anebo umožnění práce z domova.

Standartní pracovní doba je zákoníkem práce č. 262/2006 Sb. určena poměrem hodin k týdnu, nesmí překročit 40 hodin týdně. Flexibilní pracovní úvazky se vyznačují právě tím, že zaměstnanec těchto povinných 40 hodin rozvrhne do týdne dle svého uvážení a volby.

Některé typy těchto pracovních úvazků jsou umožněny zákoníkem práce. Ze strany zaměstnavatelů nejsou ovšem zatím v ČR (oproti jiným evropským státům) zaměstnancům takové formy práce nabízeny v takovém rozsahu, v jakém by to bylo možno. Flexibilní formy práce nepomáhají jenom rodinám v tom, aby měli více času právě na své blízké, ale také mají vliv na politiku stárnutí, kdy tyto alternativní formy mohou pomáhat seniorům udržet se na pracovním trhu (Konceptce rodinné politiky, 2019). Zároveň pomáhají státu se snižováním nezaměstnanosti, a to zejména pro ženy s dětmi (Konceptce rodinné politiky, 2019).

Dle Facera a Wadsworthové (2008) zaměstnanci využívající takovýchto forem práce skutečně zažívají oproti lidem s plným pracovním úvazkem nižší konflikt mezi svojí rodinnou a pracovní rolí, a také se zvyšuje jejich produktivita.

9.4. Ženy na trhu práce

Trendy v rodině a s nimi spojené demografické změny souvisejí také s proměnami na pracovním trhu. Zvýšení žen jako pracovní síly způsobuje určité napětí v tom, jak sladit jejich rodinný a pracovní život. Právě vysoké pracovní zapojení žen a časté vysokoškolské vzdělání má vliv na klesající porodnost, kdy ženy dávají přednost kvalitní pracovní pozici před zakládáním rodin (Kotowska, 2012).

Pro některé ženy s malými dětmi je dnes naopak obtížné zaměstnání vůbec najít, současný trh práce hledá totiž zejména zaměstnance, kteří jsou časově nezávislí a flexibilní a nejsou zatíženi povinnostmi mimo práci (Maříková, 2008). Takové podmínky ale ženy (a to zejména ženy samoživitelky) s menšími dětmi nesplňují. Dalším důvodem vysoké nezaměstnanosti žen s malými dětmi může být několikaletá rodičovská dovolená, která následně staví ženu-matku mimo pracovní proces a způsobuje možné ztráty pracovních návyků (Bičáková a Kalíšková, 2015).

Po skončení rodičovské dovolené by mělo být ženě umožněno vrátit se na svou starou pracovní pozici. Po skončení rodičovské dovolené je ovšem důležitým faktorem, který ženě může zabránit v návratu do práce, narození dalšího dítěte a s tím spojený nástup na další mateřskou a rodičovskou dovolenou, poté se pracovní absence takové ženy může protáhnout třeba až na šest let, čímž se velice komplikuje její návrat na trh práce a zvyšuje se tím míra nezaměstnanosti matek malých dětí, kvůli již výše zmíněným skutečnostem (Jurajda et al., 2006). A naopak pro určité ženy může být rodičovský příspěvek nedostatečnou kompenzací jejich pracovního příjmu, takové ženy se proto z rodičovské dovolené na pracovní trh vracejí dříve než po uplynutí tří let, na které mají zákonem nárok (Jurajda et al., 2006).

Jak bylo již zmíněno, ženy dosahují za poslední roky stále častěji vysokoškolského vzdělání. Podle Koncepce rodinné politiky (2019) nadpoloviční většina dívek pokračuje po získané maturitě ve vzdělání a dosahuje vysokoškolského titulu. V roce 2017 ženy tvořily 60 % ze všech absolventů VŠ (Koncepce rodinné politiky, 2017).

Vyšší vzdělanost se ovšem nepromítá na jejich platu. Převaha ve vyšším vzdělání ženám neposkytuje nad muži žádnou výhodu při finančním ohodnocování na trhu práce. Ačkoli se platový rozdíl mužů a žen za posledních 25 let zmenšil, stále přetrvává (Vincent, 2013). Jako vysvětlení této skutečnosti se nabízí možnost, že ženy si samy vybírají zaměstnání, které jim umožní lepší rovnováhu mezi jejich rodinným a pracovním životem nebo že v mnoha organizacích stále dochází ke genderové diskriminaci projevující se lepším oceňováním mužů jako zaměstnanců, nebo že ženy zkrátka kladou větší hodnotu na nemateriální aspekty svého zaměstnání (Vincent, 2013).

10. Role LGBT v rodinné politice

Homosexuální rodiny a jejich práva jsou v České republice často diskutovaným tématem. V roce 2018 skupina poslanců předložila novelu občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Tato novela se snaží zpřístupnit institut manželství nejen pro muže a ženu, ale právě také pro dvě osoby stejného pohlaví, stejně tak chce upravit právní vztah homosexuálních párů k osvojení dětí. Novela vznikla jako reakce na panující rozdíly mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím, jejím hlavním cílem je poskytnout párům stejného pohlaví důstojnost a ochranu rodinného života (novela zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

10.1. Registrované partnerství

V České republice je možné uzavření registrovaného partnerství mezi dvěma osobami stejného pohlaví. Podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, se pak tyto osoby stávají „partnery“. Pravidla pro vstup do tohoto partnerství jsou pak podobná jako pro vstup do manželství, musí být tedy splněna podmínka věku, dále osoba, který chce uzavřít registrované partnerství musí být svobodná atd.

Ačkoli si jsou určité prvky partnerství a manželství skutečně podobné, stejné nejsou. Tyto rozdíly mohou být ať už právní, tak pouze symbolické. Pro osoby uzavírající registrované partnerství se rodinná politika svým přístupem projevuje značně rozdílně, a je tomu tak zejména z důvodu, jak tato politika chápe manželství a rodinu jako takové. Ačkoli bylo již napsáno, že pro slovo rodina žádný oficiální legislativní význam není, přeci jen je rodina spojována zejména s rodičovstvím (neboli schopností děti společně plodit), nejspíš také proto se registrované partnerství od klasického svazku muže a ženy legislativně liší.

V praxi se rozdíly rodinné politiky v přístupu k homosexuálům projevují např. tím, že mezi partnery nevznikají žádné majetkové vztahy, v případě smrti jednoho z partnerů nemá pozůstalý nárok na vdovský nebo vdovecký důchod, stejně tak na ně nepřechází např. dávky nemocenské (Být LGBT+ v Česku, 2019). Dále lze uvést další rozdíly, mezi které patří např. nemožnost mít při uzavírání registrovaného partnerství dva svědky nebo nemožnost automatického pracovního volna dvou dnů na svatbu (Novela zákona, kterou se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony). Novela podotýká, že ačkoli mnohé z vyjmenovaných rozdílů mohou být jen symbolické a může se zdát, že nemají žádný hlubší dopad, ve skutečnosti jsou to

rozdíly diskriminační, kterými společnost může dávat najevo vnímání homosexuálních párů.

MANŽELSTVÍ	REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ
Manželství je základním pramenem rodinného práva	Registrované partnerství je administrativním úkonem
Pracovní volno 2 dny na svatbu	Pracovní volno není zákonem upraveno
Lze zvolit společné příjmení	O společné příjmení lze žádat až dodatečně po registraci
Jeden z manželů může osvojit dítě toho druhého	Osvojit dítě nelze
Úprava vztahů k dítěti je podmínkou rozvodu	Není v zákoně upraveno
Manželé mají nárok na vdovský a vdovecký důchod	Partneri právo na vdovský ani vdovecký důchod nemají
Děti mají nárok na sirotčí důchod po rodiči	Děti tento nárok ve vztahu k partnerovi biologického rodiče nemají

Tabulka 3 Vybrané rozdíly při uzavírání manželství a registrovaného partnerství

Zdroj: vlastní zpracování na základě novely zákona, kterou se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

10.2. Právo na osvojení

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. jasně uvádí pravidla pro osvojování dětí. Osvojení zde ovšem opět umožňuje pouze dvěma manželům. Pouze § 800 říká, že osvojitelem se může stát také jiná osoba. Tento paragraf tedy umožňuje osvojení dítěte homosexuálním párem, osvojitelem se ale stane pouze jeden z páru, zatímco druhá z osob nemá k dítěti oficiálně žádné právní vazby. Společné osvojení tedy není v ČR zatím možné. I tuto skutečnost se novela zákona (2018) snaží změnit. Jako pozitivní fakt změny osvojování oběma partnery vidí v tom, že dítěti homosexuálů by byla zajištěna větší ochrana při rozpadu partnerství, neboť dítě by po rozpadu vztahu mělo právo např. na vyživovací povinnost od rodiče, který ze společné domácnosti odejde, ale také by dítě mělo nárok se s daným rodičem i nadále stýkat, což nyní není dle legislativy možné.

10.3. Možnost legislativní změny

Jak bylo již řečeno, novela byla předložena v červnu 2018, byla již dvakrát projednávána, podpořila ji také Vláda ČR, do nynějška však o jejím přijetí nebylo hlasováno. Znovu projednávána bude v březnu 2020 na 41. schůzi PS v roce 2020. Jako protireakce na tento návrh přišla skupina 37 poslanců a poslankyň s vlastním návrhem, který spočívá v tom, aby v Listině základních práv a svobod bylo manželství ukotveno výhradně jako svazek muže a ženy (Jsme fér, © 2019). Tímto krokem by bylo dosaženo toho, že daná novela zákona by se tak v podstatě stala protiústavní (Jsme fér, © 2019).

Centrum pro výzkum veřejného mínění (© 2019) v rámci šetření v květnu roku 2019 zveřejnilo výzkumy týkající se postojů společnosti vůči homosexuálům a jejich práv na stejné podmínky zakládání rodin. Přibližně 75 % lidí vyjádřilo názor, že homosexuálové by měli mít právo uzavírat registrované partnerství, které je součástí právního řádu ČR a 60 % dotázaných souhlasí, aby měli homosexuálové právo adoptovat děti svého partnera nebo partnerky (Spurný, 2019). Na tento výzkum se odvolává iniciativa Jsme fér, která v rámci své vlastní Tiskové zprávy (2020) udává, že podpora manželství pro všechny by přinesla zisk státu. Argumentuje, že pokud dojde k uzákonění manželství pro všechny, na český trh dle této iniciativy budou přicházet lidé ze zahraničí, kteří toto zrovnoprávnění homosexuálů budou vnímat jako velice pozitivní bod pro to, aby se v ČR chtěli trvale zabydlet a pracovat zde. Dalším argumentem je např. to, že stát díky manželství pro všechny přichází o příjmy, které by jinak mohl získat třeba na svatbách, v oblasti zdravotní péče. Všechny tyto předpoklady v Tiskové zprávě (2020) jsou založeny na základě ekonomické analýzy Ekonomický a obchodní dopad inkluze LGBT + lidí v České republice organizace Open for Business (2020). Jako protipól proti těmto snahám stojí např. Tradiční rodina z.s., který kriticky vystupuje proti těmto analýzám a zpochybňuje jejich výsledky.

Názory občanů, politiků i odborníků na téma stejných podmínek manželství pro všechny a adopci dětí homosexuály se rozcházejí, a pravděpodobně se ještě dlouho rozcházet budou. V této záležitosti nyní už záleží pouze na Poslanecké sněmovně, zda novelu zákona schválí či nikoli. Pokud tento zákon bude skutečně schválen a přijde v platnost, rodinná politika na něj bude muset reagovat a bude potřeba legislativně upravit související zákony.

11. Co rodiny v ČR potřebují

Problematika rodinné politiky, její koncepce, uplatňování ochrany a fungování již bylo popsáno v předchozích kapitolách, kapitola následující se kromě obecných zákonitostí rodinné politiky bude konkrétněji zaměřovat na problematiku toho, co rodiny ve 21. století skutečně potřebují a mohou vyžadovat od státu.

Při bližším zkoumání problematiky současných rodin a rodinné politiky byla proto vybrána následující témata jako ta, u nichž se musí dosavadní koncepce rozvíjet daleko kvalitněji a strukturálněji, než je tomu doposud.

Podle Koncepce rodinné politiky (2019) se občané domnívají, že vláda se rodinné politice nevěnuje příliš dostatečně. Mezi očekávání občanů patří např. odstranění byrokratických překážek v ekonomickém a právním prostředí, dále udržitelné zvyšování reálných mezd nebo zvyšování úrovně rodin s dětmi i rodin bezdětných (Koncepce rodinné politiky, 2019). Více jak 80 % dotázaných také souhlasí se zavedením otcovské dovolené. Tyto údaje vycházejí ze zpracování Centra pro výzkum veřejného mínění (2016).

Postoje každého občana k rodinné politice a tomu, jakou ochranu mu stát skrze ni zajišťovat, se liší. Hodnoty a očekávání se budou lišit u rodin s dětmi, u mladých rodin bez dětí nebo u staršího páru, který má vlastní děti již dospělé (Koncepce rodinné politiky, 2017). Tyto postoje jsou dále ovlivňovány úrovní vzdělání, pohlavím nebo pracovní pozicí (Koncepce rodinné politiky, 2017).

11.1. Dostatek služeb pro děti

Skutečnost nedostatečné nabídky služeb péče o předškolní děti je zřejmá. Nedostatečnost je dána zejména místní nebo finanční nedostupností, jak bylo již popsáno výše.

Řešením by mohlo samozřejmě být navyšování kapacit ve všech předškolních zařízeních, takové navyšování by s sebou ale přinášelo vysoké finanční náklady. Lepším řešením by se proto mohlo stát státem a zaměstnavateli podporované flexibilní formy zaměstnávání, o jejichž výhodách již bylo psáno v jiné kapitole. Rodiče (zejména tedy matky) by pak mohly využívat hlavně sdílených pracovních úvazků.

11.2. Zapojení otců do péče o děti předškolního věku

V souvislosti péčí o předškolní děti musí být zmíněna otcovská poporodní péče, tzv. otcovská. Ta je dle zákona č. 148/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o

nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, definována jako dávka, na kterou má nárok pojištěnec, který je otcem dítěte, o které pečuje (nebo které převzal do péče). Tato dávka patří tedy do dávek pojistných. Otec na ni má nárok na 6 týdnů ode dne narození dítěte (nebo ode dne převzetí ho do péče) (Zákon č. 148/2017 Sb.). Výše otcovské tvoří dle zákona za jeden kalendářní rok 70 % denního vyměřovacího základu (Zákon č. 148/2017 Sb.).

Nový návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů (2019) udává, že ve státech EU je motivace mužů k podílení se na péči o dítě malá a jednotlivé státní koncepce rodinných politik kvůli své nevyváženosti u rovnováhy mezi pracovním a rodinným životem sami tuto nízkou motivaci posilují. Dle směrnice se díky rozdělení povinností v péči o děti dosáhne lepšího a dřívějšího vytvoření vazeb mezi dítětem a jeho otcem (Směrnice Evropského parlamentu Rady EU, 2019).

Směrnice (2019) udává, že výše otcovské dovolené v každém státě by měla být rovná výši nemocenské, dále stanovuje délku otcovské na 10 dnů, tím došlo k navýšení z původních 7 dnů.

Vzhledem k platové rozdílnosti mužů a žen patří otec ve většině domácností za hlavního živitele rodiny. Právě z tohoto ekonomického důvodu muži často nechtějí být těmi, kdo bude o dítě pečovat. Dle výzkumu Koncepce rodinné politiky (2019) má ovšem více jako 40 % otců zájem se aktivně podílet na péči o své děti právě prostřednictvím otcovské dovolené.

Otcovská dovolená je standartním nástrojem ochrany a podpory rodiny v mnoha zemích světa. V každé zemi je její výše a doba čerpání odlišná (Kuchařová a Psychlová, 2016). V ČR byla otcovská dovolená legislativně přijata až v roce 2018. Naneštěstí se ČR prozatím řadí k zemím s jednou z nejkratších dob možného čerpání otcovské. Zmíněných 40 % mužů využívajících tento nástroj se proto může zdát jako nepříliš velké číslo. Ovšem vzhledem k tomu, že žena jako matka je stále ještě tím, kdo zůstává s dítětem od narození doma podle společenských zvyků, se pravděpodobně nedá očekávat, že by zájem o otcovskou v budoucnu rapidně stoupal. Ušlý příjem z čerpání otcovské je přeci jen pro mnohé otce mínusem. Každopádně je otcovská dobrým nástrojem, který může u některých rodin (zejména u těch, kde má žena vyšší příjem) znamenat lepší alternativu pro rodinu.

11.3. Podpora bydlení

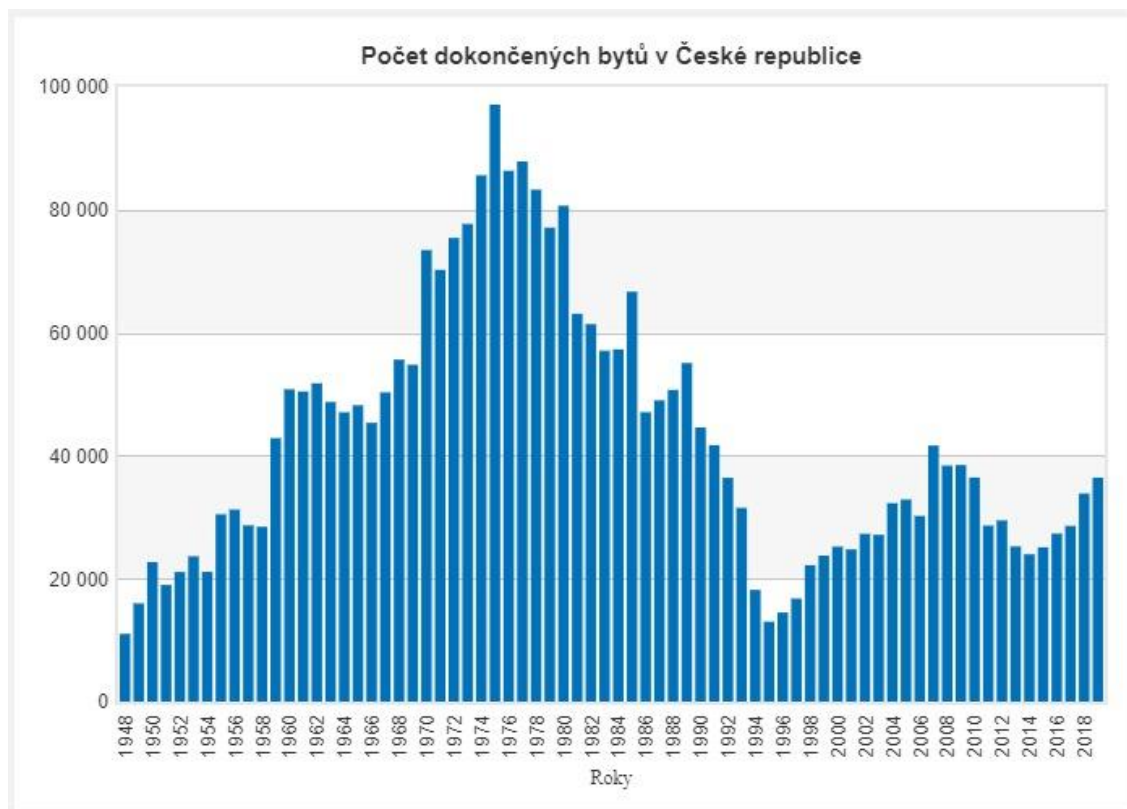
Schopnost získání dostupného bydlení je skutečně jedním z nejpalčivějších problémů, s jakým se (nejen) české rodiny v současnosti potýkají. Dostupné a kvalitní bydlení nehraje roli pouze ve spokojenosti, ale také má jeho existence vliv na to, aby se v ČR nové rodiny s dětmi vůbec mohly zakládat.

Bytová politika ve všech zemích EU je tvořena samosprávou s vlastní strategií (Braga a Palvarini, 2013). Každá země EU vzhledem k nejednotné definici sociálního bydlení ji proto provádí dle svých vlastních nástrojů (Braga a Palvarini, 2013). Dle některých organizací zabývajících se touto tematikou by měla být projednána otázka, zda by nebylo vhodné pro všechny země EU stanovit jasnou definici pojmu „sociální bydlení“ a vymezit jednotné nástroje pro její uplatňování (Braga a Palvarini, 2013). Byť se bytové potřeby v každém jednotlivém evropském státě liší, přínosem takového sjednocení politik by byla např. podpora EU do investic na obnovu bytových fondů a efektivnější zaměřování se na skupiny obyvatel, u kterých roste potřeba bydlení, jako jsou senioři a mladí lidé (Braga a Palvarini, 2013).

Bylo již zmíněno, že každý stát přebírá různou míru zodpovědnosti za bydlení svých občanů. Podle Koncepce bydlení České republiky do roku 2020 (2016) náš stát vnímá bydlení jako odpovědnost jedince, jeho role je zde ovšem také nezastupitelná. Stát tedy pomáhá občanům v ten moment, kdy nemají možnost nebo schopnost svoji odpovědnost naplnit (Koncepce bydlení České republiky do roku 2020, 2016). Cílem politiky ČR je zvyšovat dostupnost bydlení, díky čemuž budou občané schopni sami si bydlení zajistit (Koncepce bydlení České republiky do roku 2020, 2016). Toho má být dosaženo skrze nástroje, které cílí na ty obyvatele, jenž mají horší přístup k bydlení oproti jiným skupinám (zejména tedy mladí lidé a senioři) nebo jsou ohroženi sociálním vyloučením (Koncepce bydlení České republiky do roku 2020, 2016).

Pomoc těmto osobám, jejichž vlastní finanční situace na zajištění svého bydlení zkrátka nestačí, může mít podobu několika řešení. Tím prvním jsou dávky na bydlení. S těmi se ale pojí problém, kdy by mohla nastat situace, kdy by se občané nemuseli cítit sami natolik motivovaní k tomu, aby se snažily nalézat vlastní peněžní prostředky na bydlení. Problém spojený se špatnou dostupností bytů je proto nutné řešit v širším hledisku. Samec a Lamač (2018) ukazují na problém se samotným počtem výstavby bytů. Za rok 2018 bylo postaveno 37 000 nových bytů, z obrázku 3 lze vidět, že počet nově postavených

bytů tedy permanentně roste od roku 2014 (Samec a Lamač, 2018). Zejména v Praze ale novostavby cílí zejména na bohatší vrstvu obyvatel, takže ačkoli se nové byty skutečně staví, málokterá rodina na ně svými finančními možnostmi dosáhne (Samec a Lamač, 2018).

Obrázek 4 Počet dokončených bytů v České republice od roku 1948 do roku 2018

Zdroj: ČSÚ

Právě již zmiňované sociální bydlení by se mohlo stát reálným řešením pro nízkopříjmové obyvatele, kteří jsou skutečně ohroženi bytovou nouzí. Tyto sociální byty se přidělují na základě posouzení, jestli je člověk skutečně bytovou nouzí ohrožen (Koncepte sociálního bydlení České republiky, 2015). Aby se však dala ochrana obyvatel před nouzí spojenou s bydlením aplikovat, nejprve musí být samotný pojem „sociální bydlení“ začleněn do české legislativy, aby bylo přesně dané, kdo má být aktéry v oblasti sociálního bydlení a jaké jsou jejich povinnosti. MPSV za pomoci MMR či MPO dle Koncepte sociálního

bydlení (2015) spolupracuje také na návrhu na úpravu specifických standardů sociálního bydlení, který by měl přesně vymezovat objekt a prostor pro bydlení.

Nové dostupné stavby bytů musí být v budoucnu realizovány za lepší spolupráce mezi státem a samosprávami obcí a krajů (Konceptce sociálního bydlení, 2015). Zatímco stát je tím, kdo zajišťuje fungující právní prostředí na celém území ČR, obce a kraje pak realizují konkrétnější úkoly v oblasti bytové politiky, neboť lépe reagují na potřeby svých obyvatel (Konceptce sociálního bydlení, 2015). Soukromý sektor v podobě neziskových organizací může být dalším aktérem, který je schopen efektivněji vyhledávat potřebné skupiny, které potřebují dostupnější či sociální bydlení (Konceptce bydlení české republiky do roku 2020, 2016).

Hlavními realizátory v oblasti dostupného a sociálního bydlení jsou pak MMR, za spoluúčasti MPSV a MF (oblast daní) a další resorty (Konceptce bydlení české republiky do roku 2020, 2016).

11.4. Snížení rozdílů v platech

Dle databáze OECD (Gender wage gap, © 2020) činil celkový rozdíl v platovém odměňování mezi muži a ženami v ČR za rok 2018 15,1 %. Výsledky z dalších zdrojů jsou tristnější a např. Eurostat (Gender pay gap in unadjusted form, © 2018) udává rozdíl více jako 20 %. Nejenže tato nerovnost souvisí s diskriminací na trhu práce, ale také s sebou nese problémy spojené s rodinnou politikou, jejíž cílem má být primárně podporovat každého z členů rodiny.

Platové rozdíly mezi ženami a muži pomáhají k udržování nerovnosti jednak v rodinném, jednak v pracovním životě. Ženy mohou udržovat mimo pracovní trh na delší dobu, a zároveň tak z mužů dělají hlavní živitele rodiny, takže je pro ně pak určitým způsobem těžké se zapojit více do péče o své potomky. Dále lze jako důsledek platové nerovnosti zmínit např. to, že nižší plat pro ženy v budoucnu znamená i nižší důchod, čímž je o něco zvýšená šance, že se žena v důchodovém věku může dostat do menší či větší finanční tísně (Konceptce rodinné politiky, 2019).

Nižší platy však mají vliv nejen na ženy jako jednotlivce, ale také na životní úroveň celé domácnosti, včetně dětí (Křížková et al., 2017).

Rozdíly v odměňování nejsou problémem pouze v ČR, ale také ve zbytku zemí EU. Této problematice by tedy měla být (a je) věnována pozornost. Podle Křížkové (2017) je nutné

k účinnému řešení propojení politiky zaměstnanosti s podmínkami vzdělávání, se sladováním rodinného a pracovního života a celkové vzdělávání široké veřejnosti v oblasti genderové rovnosti pro účinné odstranění genderových nerovností. Nezastupitelnou roli aktéra zde má stát, který formuluje hlavní strategie a cíle rovného odměňování, a to skrze vymahatelné legislativní opatření (Křížková, 2017). Samotný zaměstnavatel k vyřešení či alespoň zlepšení této problematiky může ve své firmě přispívat nastolením rovné genderové kultury nebo sám vytvořit strategie či akční plány pro sledování této problematiky (Křížková, 2017).

11.5. Podpora porodnosti a jiných jevů

Evropa se skutečně ocitá v krizi spojené s nízkou porodností. Ta způsobuje výrazné stárnutí obyvatelstva a zároveň velice nízký nárůst obyvatel. Vzhledem k opatřením vlád evropských zemí (mezi něž patří rodičovská dovolená, porodné nebo veřejné školství, které je dětem poskytováno zadarmo), které mají naopak rodičky podporovat, se nízká porodnost možná může jevit jako překvapivá (Doepke a Kindermann, 2017).

Dle Doepkeho a Kindermanna (2017) se ukazuje, že je to pouze žena sama, kdo rozhoduje o tom, zda bude nebo nebude mít dítě, bez ohledu na jakkoli výhodné podpory ze strany státu. Doepke a Kindermann (2017) se dále domnívají, že mezi důvody, proč ženy odmítají i přes státní podpory spojené s mateřstvím a výchovou dítěte matkami být, patří např. fakt, že jsou to právě ženy, kdo vynakládají na výchovu potomka veškerou péči a čas, zatímco muži se na výchově podílejí méně. Dalším důvodem může být zkrátka neshoda a neujasnění mezi partnery, zda dítě vůbec chtějí nebo ne či nemožnost se později dobře uplatnit na trhu práce (Doepke a Kindermann, 2017).

ČR a zbytek evropských zemí může i přes nynější nepříznivý stav výši porodnosti ovlivnit. Zatímco dosavadní pokusy o zvýšení porodnosti byly spojené především se zvýšením dávek (a které se ukázaly být neefektivní), účinnějším faktorem by se mohlo v budoucnu stát spíše vytváření takových podmínek, které se budou zaměřovat na ženu, a které jí jako matce ulehčí břemeno spojené s výchovou (Doepke a Kindermann, 2017). To v praxi znamená, že zlepšit se musí především dostupnost předškolních služeb. Tím se myslí např. zavedení veřejných předškolních zařízení pro děti. Přínosem takových služeb je možnost rychlejšího návratu matek na trh práce a tím možnost ženy také finančně více přispívat do rodiny (Koncepce rodinné politiky, 2019).

Dalším demografickým ukazatelem, který má (a ještě bude mít) vliv na rodinnou politickou sféru, je stárnutí populace. Pro ČR je důležité se na rychlé stárnutí začít připravovat. Zatímco nyní je příprava na stárnutí zaměřena a spojována pouze s důchodovým systémem, v budoucnu by mělo stárnutí být bráno z širšího kontextu, kdy je nutné politiku stárnutí spojit s dalšími změnami v oblastech, jako je dostupné bydlení, kvalitní sociální a zdravotní péče nebo zaměstnanost (Strategie přípravy na stárnutí společnosti, 2019).

Příprava na stárnutí by měla být realizována skrze již zmíněné sociální a zdravotní služby, stát tedy musí v budoucnu zajistit co nejlepší spolupráci mezi těmito dvěma službami (která se projeví spolupráci mezi MPSV a MZČR), zároveň je nutné zajistit dostatečnou kapacitu zařízení pro seniory (Strategie přípravy na stárnutí společnosti, 2019). Na trhu práce by v rámci přípravy na stárnutí mělo být seniorům umožněno využívat právě flexibilních forem práce (Strategie přípravy na stárnutí společnosti, 2019). Nejen pro ČR, ale také pro zbytek evropských států, bude v neposlední řadě důležité začít realizovat kampaně, které budou na stárnutí populace upozorňovat a připravovat (Strategie přípravy na stárnutí společnosti, 2019).

12. Hodnocení ochrany rodiny

Cílem rodinné politiky, ať už zaměřující se na děti, ženy, mladé rodiny nebo manželské seniorské páry, by mělo být předně vytváření takových podmínek, které jsou přátelské k rodině a všem jejím členům (Gender Studies, © 2010). Každý člen rodiny musí především cítit, že se nemusí bát o svou současnou ani budoucí sociální situaci (Gender Studies, © 2010).

Rodinná politika je v ČR realizována zejména skrze přímé a nepřímé podpory. Velice významná je právě nepřímá podpora, které je realizována přes daňová zvýhodnění. Tento nástroj může sloužit jako veliký zdroj podpory a pomoci pracujících rodin. Náš systém ovšem musí hledět zejména na nefinanční typy pomoci rodinám, mezi které patří hlavně služby pro děti (zejména předškolního věku) a větší možnost uplatňování flexibilních forem práce, kterých mohou využívat hlavně ženy. Zlepšení dostupnosti a kvality předškolní péče je jeden z faktorů, které se v ČR musí skutečně zlepšit, o čemž vypovídají i mezevropské statistiky, ve kterých ČR zaostává.

Aby ovšem byla zvýšena kvalita služeb, musí zejména docházet k navyšování počtu pečujících osob v těchto zařízeních (Koncepte rodinné politiky, 2019). Na kvalitu péče a plnění stanovených standardů péče pak musí dohlížet zejména MPSV (Koncepte rodinné politiky, 2019).

Stejně tak ze současné situace vyplývá, že zaměstnanci by skutečně využívali flexibilní formy vykonávání práce. Směrnice EU z roku 2019, o transparentních a předvídatelných pracovních podmínkách v Evropské unii, státy sama zavazuje k tomu, aby zaměstnanci byli o využívání flexibilních forem práce skutečně informováni a měli tak opravdu příležitost jich využívat, pokud tomu jejich práce dovoluje, k čemuž (jak bylo popsáno v kapitole 9) v ČR často nemuselo docházet a zaměstnanci tak ani nevěděli, že takové možnosti mají.

Toto opatření musí být jasně uvedeno v zákoníku práce, aby tak skutečně docházelo k sladění pracovního a rodinného života (Koncepte rodinné politiky, 2019).

Nedostupné bydlení je dalším celoevropským problémem, na jehož současný stav musí ČR bezprostředně reagovat. Souvislost mezi nemožností najít bydlení a odkládání založení rodin je jasná. Dokud mladé páry nebudou mít možnost sehnat si bydlení ať už vlastní nebo v podnájmu, které bude v jejich finanční dostupnosti, ČR nemůže počítat s tím, že by se nějak rapidně změnila porodnost. Opatřením v dostupnosti bydlení musí

onen zmiňovaný zákon o dostupném bydlení, legislativní podpora družstevního bydlení nebo podpora sociálních bytových družstev, nebo alespoň garance výhodných půjček na bydlení pro mladé rodiny (Koncepce rodinné politiky, 2019).

Stát o stavu rodinné politiky (resp. o aktuálních potřebách rodin nebo problémů, které je doprovází) v pravidelných intervalech předkládá zprávy již od roku 1989 v podobě „Konceptí“ či „Zpráv o rodině“, které slouží k určitému zaznamenávání proměnlivosti forem rodinného života (Kuchařová, 2017). V tomto směru situace ale došla ještě dál, neboť kromě klasických rodinných koncepcí vznikají koncepce bytových politik atd., takže rodinná politika je dnes už opět více propojená s resortem školství v péči o děti, s politikou zaměstnanosti či politikou mzdovou a daňovou (Kuchařová, 2017).

Velký problém české rodinné politiky je dle Gender Studies (© 2010) do nynějška ale stále ten, že její tvorba je doprovázená častými změnami a je závislá na profilaci vládnoucích stran, zatímco by měla být uskutečňována spíše podle demografické a společenské situace a potřeb občanů.

Jedním z významných prvků dobré rodinné politiky může být rodinná mezigenerační solidarita, která významně ovlivňuje fungování rodiny jako takové. Myšlena je tím především pomoc při výchově dětí, vytvoření prostoru pro odpočinek či regeneraci ze strany babiček a dědečků je jistě nezanedbatelným prvkem naplňování rodinné politiky.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vymezení nástrojů sociální politiky České republiky, jež jsou využívány jako součást ochranné funkce sociální politiky v kontextu rodinné politiky.

První kapitola práce je zaměřena na charakteristiku rodiny, její definice, jenž se sice různí, ale shodují se v tom, že rodina je nejdůležitější součást celé společnosti, dále na její chybějící legislativní vymezení, její hlavní funkce a popis současných rodinných trendů, které mají vliv na zbytek společnosti, od nízké porodnosti po rozvodovost aj.

V další kapitole byla popsána samotná ochranná funkce, jakožto funkce nejstarší, jejíž úkolem je zabraňovat již vzniklým sociálním událostem. Sociální ochrana je financována mnoha subjekty sociální politiky, od státu po obce a kraje až po zaměstnavatele či samotného občana.

Třetí kapitola je věnována rodinné politice, kde byla popsána její definice jakožto soubor opatření a činností státu, která směřují k podpoře rodiny a jejich funkcí skrze finanční i nefinanční podpory a náhrady nákladů, na která se opatření vztahují. Součástí kapitoly bylo vymezení státu jako hlavního subjektu a tvůrce rodinné politiky. Důležité je i ukotvení rodinné politiky v mezinárodních dokumentech, mezi nejvýznamnější patří např. Úmluva o právech dítěte či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, stejně tak Listina základních práv a svobod. Kapitola dále popisovala modely rodinné politiky uplatňující se v různých zemích dle sociálních či kulturních aspektů dané země. Rodinná politika se vždy vztahuje na objekty, kterými jsou rodiče s dětmi, manželé, bezdětné rodiny, svobodné matky atd. Cílem rodinné politiky je zejména podpora zdravé a funkční rodiny a podpora zakládání rodin, ale také podpora bydlení nebo přístupu ke službám (zejména pro děti). Rodinnou politiku je nutné utvářet cíleně, zde pomáhá tvorba „Koncepcí“ nebo „Zpráv o rodině“. Hlavní principy této politiky vycházejí z vytváření svobodného prostředí pro všechny rodiny a uznávání jejich samostatnosti a schopnosti rozhodovat o svém životě.

Následná část práce se zabývala vývojem rodinné politiky od období socialismu až do současnosti. Socialistická rodinná politika byla typická svou snahou o zvýšení populace skrze pronatalitní politiku, svým přístupem k ženám, díky němuž byly schopné se po mateřské či rodičovské dovolené vracet rychle na trh práce díky rozšířeným institucionálním službám pro děti. V této době také vznikl mateřský příspěvek jako jeden

z nejdůležitějších ochranných nástrojů rodin. Vzniklá sociální reforma s sebou přinesla mnohé změny, jejím cílem však bylo primárně ochránit rodiny určitými sociálními riziky. Tato reforma vytvořila záchranou sociální síť, vytvořila 3 základní pilíře sociálního zabezpečení, sociální podporu, sociální pojištění a sociální pomoc. Mezi základní dávky sociální podpory patří přídavek na dítě, porodné, pohřebné, rodičovský příspěvek a příspěvek na bydlení. Právě dávky sociální podpory jsou ve vztahu k rodinné politice těmi vůbec nejdůležitějšími, neboť právě na rodiny a jejich podporu tyto dávky cílí. Sociální pojištění je povinným systémem, jehož základem je pojištění důchodové, nemocenské a pojištění v nezaměstnanosti. Pojištění důchodové v sobě zahrnuje důchod starobní, invalidní, sirotčí a vdovský/vdovecký. Dávky nemocenského pojištění pak zahrnují dávky nemocenské, peněžitou pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, ošetrovné a dlouhodobé ošetrovné, dávky otcovské poporodní péče (neboli otcovská). Důležitá je také státní politika zaměstnanosti jako ochrana proti nezaměstnanosti, uplatňuje se přes aktivní nebo pasivní politiku zaměstnanosti.

Mezi dávky sociální pomoci patří dávky v hmotné nouzi, kterými jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Mezi dávky sociální péče patří příspěvek na péči a příspěvek pro osoby zdravotně postižené, tedy příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku.

Mezi nástroje rodinné politiky patří sociální dávky pro rodiny, sociální služby nebo daňová zvýhodnění. Podporu rodin na základě těchto nástrojů můžeme rozdělit na přímou a nepřímou. Mezi přímou podporu patří zmiňované sociální podpory. Tyto dávky dělíme na testované, u nichž se zkoumá, zda má žadatel na ně nárok dle výše svého příjmu (porodné, přídavek na dítě, příspěvek na bydlení) a netestované, které jsou poskytovány bez ohledu na příjem (pohřebné a rodičovský příspěvek). Mezi nepřímou podporu rodin spadá sleva na dani na dítě a daňová sleva na manželku či manžela. V souvislosti s rodinou je ale významnější první zmíněná daňová úleva. Dalším typem je tzv. „školkovné“, tedy sleva za umístění dítěte do předškolního zařízení.

Následující kapitola se zabývala současným vztahem rodin a chudoby. Chudoba je vnímána jako nedodatečný přístup k službám a zdrojům společnosti. ČR patří mezi země s nejnižší mírou chudoby, ohroženo chudobou je okolo 8-10 % obyvatel. Nejohroženější jsou pak rodiny s více jak třemi dětmi, matky samoživitelky, senioři a rodiny s nižší kvalifikací. Nízká kvalifikace pak může mít souvislost s nižšími platy, celkový nízký příjem pak staví mnohé rodiny do pozice pobíratelů sociálních dávek. Chudoba silně

souvisí s jevy, jako je nízká porodnost, mladé páry kvůli nízkým příjmům mohou pociťovat, že si nemohou finančně dovolit zabezpečovat svého potomka. V ČR je zaznamenávána vysoká míra zadluženosti, kterou jsou ohroženi mladí lidé nebo naopak senioři. Chudoba stále více souvisí také s oblastí bydlení, jehož omezená dostupnost a vysoké náklady jsou problémem opět pro všechny věkové kategorie. Jako forma ochrany ve spojitosti s bydlením slouží dávky na bydlení, tedy příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení. Dlouhodobou snahou určitých organizací je jasně vymezit pojem dostupného bydlení či sociálního bydlení, což v současnosti ve státech EU chybí. Sociální a dostupné bydlení přináší tu výhodu, že stát může rychleji reagovat na nároky trhu a lze předcházet jeho nerovnováze.

Velice důležitá je ochrana a podpora žen, a to konkrétně skrze mateřskou a rodičovskou dovolenou. Finanční podpora spojená s mateřskou dovolenou se nazývá peněžitá pomoc v mateřství, kterou lze čerpat po dobu 28 týdnů, za podmínky, že žena je zároveň plátcem nemocenského pojištění. Následná rodičovská dovolená může být čerpána ihned po skončení mateřské dovolené a může trvat až do tří let věku dítěte. Po dobu trvání rodičovské dovolené je pobírána rodičovská dovolená. Tyto dva peněžité nástroje jsou pro ženy v oblasti jejich ochrany těmi nejvýznamnějšími.

Stejně tak je důležité i kvalitní a dostupné poskytování předškolní péče o děti, zejména kvůli tomu, aby se ženy mohly brzy opět připojit na pracovní trh. V ČR je stav těchto zařízení omezený a nedostačující, což často vede k oddalování tohoto návratu a s tím spojené nižší příjmy pro ženy. V ČR lze děti předškolního věku umístit do mikrojeslí, dětských skupin, jeslí (které nově v roce 2021 znovu vzniknou a nahradí zmíněné dětské skupiny) či do mateřských škol (ty jsou pro všechny děti od 5 let povinné).

Rodina je silně propojená nejen se samotným státem, ale také trhem práce. Zaměstnání je důležitou součástí životů všech, neboť díky příjmům jedinci i rodiny snižují šance na ohrožování chudobou. Důležité je zajistit podmínky pro sladování rodinného a pracovního života, zejména pro ženy, které zejména přebírají výchovnou funkci a na své potomky potřebují kvalitní množství času. Mezi nástroje, které cílí na toto sladování, patří různé formy flexibilní pracovní doby, důležitý je jejich rozvoj, aby se více dostaly do podvědomí zaměstnanců, kteří je pak mohou využívat tak, aby díky nim mohli skutečně rodinnou a pracovní sféru jejich života dostatečně sladovat. Jedná se o částečné pracovní úvazky, práci z domova atd.

Postavení mužů i žen se na trhu práce liší, zatímco ženy dosahují v posledních letech vyšší úrovně vzdělání než muži, jejich plat je stále nižší, v ČR je platový rozdíl jedním z největších v Evropě. Ženy dnes častěji dávají přednost práci před dětmi, což přispívá k celkové nízké porodnosti. Důležitá je na trhu práce ochrana žen samoživitelek, které nejsou kvůli svému omezenému času často časově nezávislé tak, jak by to jejich zaměstnavatelé požadovali. Pro ženu s více dětmi narozenými krátce po sobě pak může být návrat na trh práce velice problematický kvůli ztrátě pracovních návyků.

Rodinná politika současnosti musí brát v úvahu také homosexuální páry a jejich děti. V současnosti je pro osoby s homosexuální orientací dovoleno tzv. registrované partnerství jako určitá alternativa „klasického“ manželství, oproti zbytku společnosti jsou ale jejich práva velice malá, což se snaží změnit novela občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., která chce LGBT osobám institut manželství se všemi povinnostmi a právy zpřístupnit, včetně úpravy práva na osvojení v prospěch obou osob, jenž se o dítě starají. O tom, zda tato novela vstoupí v platnost, rozhodne v budoucnu Poslanecká sněmovna.

Další část práce se zaměřuje na to, co současné rodiny od sociální politiky a s ní spojenou ochrannou funkcí potřebují nejvíc. Jedná se o taková témata, která je potřebné řešit, protože mohou značně zlepšit život mnohých rodin v České republice. Každý občan jako člen své vlastní rodiny vnímá jiná očekávání od toho, na co se má rodinná politika soustředit, proto dané vybrané náměty jsou spíše všeobecné a soustředí se na všechny rodiny bez rozdílu. Rodinná politika se samozřejmě může zabývat mnoha dalšími jevy a problematikami, proto jsou zde vybraná témata ta, která lze vnímat jako nejdůležitější. Jedná se tedy o vytvoření dostatku služeb pro děti předškolního věku, o větší apel na zapojení otců do péče o děti, podporu bydlení, snížení rozdílu v platech mezi muži a ženami a podpora porodnosti či jiných jevů spojených se demografickými změnami, zejména se stárnutím populace.

Problematika nedostatečných služeb péče o děti předškolního věku má dva způsoby řešení, prvním je navyšování míst v těchto zařízeních, druhý (a pravděpodobněji přípustnější) je větší podpora flexibilních forem zaměstnání pro matky těchto dětí, které souvisejí také s možným zvýšením ekonomické aktivity matek dětí předškolního věku.

Jako nástroj pro zvýšení péče otců je zavedena tzv. otcovská, tedy pojistná dávka, na kterou má otec nárok po dobu 6 týdnů. Slouží jako motivace nejen k většímu zapojení,

ale opět má souvislost a přímý vliv také na rychlejší zapojení žen. Tento nástroj slouží jako určitá alternativa, nemusí být ovšem výhodný pro všechny rodiny.

Se zakládáním mladých rodin souvisí bydlení. Pro rozvoj dostupného či sociálního bydlení je vyžadována jasně vymezená definice, díky které by bylo dané, komu by bylo toto bydlení poskytováno, jak by měla vypadat přesná podoba takového bydlení a další faktory. Dostupné a sociální bydlení pomáhá těm osobám, kterým jejich příjmy na zajištění bydlení nestačí, dále také slouží jako určitá ochrana před sociálním vyloučením. Podstatným faktorem ve výstavbě takového bydlení je spolupráce mezi státem a samosprávami obcí a krajů či neziskovým sektorem, který je v oblasti bydlení dalším důležitým subjektem.

Otázka snížení nerovnosti v platech je důležitá v pracovním i samotném rodinném životě. Tím, že nejsou dodržována práva na stejnou pracovní odměnu bez ohledu na pohlaví (což se v určité míře děje po téměř celém světě, nejen v ČR), se jen přispívá k sociální nerovnosti. Řešením se může stát legislativní vymáhání a celková lepší propracovanost strategií spravedlivého odměňování a jiné nástroje.

Ukázalo se, že nízká porodnost žen je problémem, jenž nelze řešit přes žádné finanční podpory, ale řešení je spojené právě se zajištěním flexibilních forem práce a službami pro děti. Demografické stárnutí, na které se v budoucnu musí ČR připravit, protože bude mít vliv nejen na rodinnou politiku, lze řešit také např. pomocí flexibilních forem práce, kterými lze udržet seniory déle ekonomicky aktivními.

Poslední kapitola je věnována celkovému zhodnocení ochrany rodin. Nejvýznamnější forma podpory a ochrany rodiny jsou přímé (dávky sociální podpory) a nepřímé nástroje (tedy daňová zvýhodnění). Dalším významným nástrojem je umožňování flexibilních forem zaměstnání, zvýšení dostupnosti a kvality zařízení pro děti předškolního věku a navýšení počtu zaměstnaných osob v takových zařízeních. Velmi nízká ochrana a celková koncepce je spojená především s dostupným bydlením, na které je potřeba reagovat nejen zmiňovaným legislativním přesným vymezením, ale i jinými nástroji, jako je větší podpora družstevního bydlení či garancí výhodných půjček.

Rodinná politika je součástí veřejných politik, její propojenost je nutná např. s politikou zaměstnanosti, politikou bydlení atd. a musí být prováděna na základě momentální demografické situace, reagovat tedy zejména na stárnutí populace skrze mezigenerační

solidaritě, které by měla být zajištěna nejen skrze přerozdělované dávky, ale měla by se provádět přímo v rodině, kdy navíc mohou sami senioři pomáhat při výchově dětí.

Bakalářská práce může sloužit pro základní orientaci v rodinné politice a ochranných nástrojích, kterých je při její tvorbě využíváno.

Seznam literatury

1. ARNOLDOVÁ, A., 2012. *Sociální zabezpečení I*. Praha: Grada Publishing, a.s. 352 s. ISBN: 978-80-247-3724-9.
2. ARNOLDOVÁ, A., 2015. *Sociální péče I. díl*. Praha: Grada Publishing, a.s. 240 s. ISBN: 978-80-247-5147-4.
3. Asociace provozovatelů dětských skupin a mikrojeslí, 2018. *Alternativy v péči o dítě do 3 let* [online]. 12.2. [cit. 2019-11.29]. Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/alternativy-peci-deti-3-let/>
4. BIČÁKOVÁ, A., KALÍŠKOVÁ K., 2015. *Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR v.v.i. (studie 8/2015). 24 s. ISBN 978-80-7344-354-2.
5. BRAGA, M., PALVARINI, P., 2013. *Social Housing in the EU* [online]. Brusel: IZA – Institute for the Study of Labor [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-EMPL_NT\(2013\)492469](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-EMPL_NT(2013)492469)
6. *Být LGBT+ v Česku*, 2019. [online]. Veřejný ochránce práv. [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/diskriminace/vyzkum/>
7. Podpora implementace dětských skupin, © 2016-2020. *Co je dětská skupina?* [online]. Dostupné z: <http://www.dsmpsv.cz/cs/pro-rodice/co-je-detska-skupina>
8. MPSV Portál Mikrojesle, 2019 [online]. MPSV Portál Mikrojesle. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz/index.php/co-jsou-to-mikrojesle/>
9. Česká tisková kancelář, 2019. *MPSV navrhuje dvě dávky na bydlení od r. 2021 nahradit přídavkem* [online]. 20.12. [cit. 2020-01-06]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/mpsv-navrhuje-dve-davky-na-bydleni-od-r-2021-nahradit-pridavkem/1834936>
10. Český statistický úřad, 2019. *Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel* [online]. 21.3. [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmova-chudoba-ohrozuje-necelou-desetinu-obyvatel>
11. DOEPKE, M., KINDERMANN, F., 2017. *Proč ženy v Evropě nechtějí mít více dětí?* [online]. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR v.v.i. Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu. 16 s. ISBN 978-80-7344-406-8.

12. *EVROPA 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění*. [online]. Evropská komise. [cit. 2019-11-12]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/informacni-servis/sdeleni-komise-evropa-2020-%E2%80%93-strategie-pro-inteligentni-a-udrzitelny-rust-podporujici-zacleneni-mladez-v-pohybu/>
13. Facer, R. L., Wadsworth, L., 2008. Alternative Work Schedules and Work–Family Balance: A Research Note. *Review of Public Personnel Administration* [online]. 28(2), 166–177 s. ISSN 0734371X. DOI: 10.1177/0734371X08315138.
14. FRANCOVÁ, H., NOVOTNÝ, A., 2008. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton. 187 s. ISBN 978-80-7387-125-3.
15. *Gender pay gap in unadjusted form*, 2018. [online]. Eurostat. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&language=en&pcode=tesem180>
16. *Gender wage gap*, 2020. [online]. OECD. [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/earnwage/gender-wage-gap.htm>
17. GILLERNOVÁ, I., 2000. *Slovník základních pojmů z psychologie*. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-683-2.
18. HAŠKOVÁ, H. et al., 2016. *Ekonomické náklady mateřství- kvalitativní sondy* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR v.v.i. [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/ekon_naklady_kvali_sondy_vyzkumna_zprava_unor_2016_fin_format.pdf
19. HÖHNE S., 2008. *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. 63 s. ISBN 978-80-87007-93-8.
20. HÖHNE, S., et al. 2010. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus* [online]. Praha: VÚPSV. 108 s. ISBN 978-80-7416-059-2.
21. HOLUB, M. et al., 2010. *Teoretické možnosti podpory rodin s dětmi v sociálním pojištění* [online]. Praha: VÚPSV. 66 s. ISBN 978-80-7416-063-9.
22. *Household debt (indicator)*, 2020. [online]. OECD. [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/hha/household-debt.htm>

23. Jsme fér, 2019. *Analýza: Kdo brzdí manželství pro všechny a proč Sněmovna ještě nehlasovala?* [online]. 9.7. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/proc_snemovna_jeste_nehlasovala
24. Jsme fér, 2020. *Tisková zpráva* [online]. 23.1. [cit 2020-03-16]. Dostupné z: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/zamanzelstvi/pages/2399/attachments/original/1579800352/TZ_Podpora_manzelstvi_pro_vsechny_vzrostla.pdf?1579800352
25. JURAJDA, Š., KUCHAROVÁ, V., MACHOVCOVÁ K., 2006. *Kariéra, rodina, rovné příležitosti: výzkumy postavení žen a mužů na trhu práce* [online]. Praha: Gender Studies. 25 s. ISBN: 80-86520-12-9.
26. KAHOUN, V., 2013. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2. vydání. Praha: Triton. 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.
27. *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020 (revidovaná)*, 2016. [online]. MMR [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/f97ad787-1512-4b28-bf57-04973d772c27/KB-R_VIII-2016_web-min_3.pdf
28. *Koncepce rodinné politiky*, 2017. [online]. MPSV. [cit. 2019-09-22]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce_rodinne_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253
29. *Koncepce rodinné politiky*, 2019. [online] MPSV. . [cit. 2019-10-14]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/wp-content/uploads/2019/09/Aktualizovana%CC%81-Koncepce-rodinne%CC%81-politiky-2019.pdf>
30. *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025*, 2015. [online]. MPSV. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydeni_CR_2015-2025.pdf
31. Kotowska, I.E., 2012. Family Change in Europe from a Transition-to-Adulthood Perspective. In: Knijn, T. (eds) *Work, Family Policies and Transitions to Adulthood in Europe. Work and Welfare in Europe*. London: Palgrave Macmillan, s. 102-129. ISBN: 978-1-349-33600-5. DOI: 10.1057/9781137284198_5.
32. KRAUS, B., 2014. *Základy sociální pedagogiky*. 2. vydání. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-262-0643-9.

33. KREBS, V. et al., 2015. *Sociální politika*. 6. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. 586 s. ISBN 978-80-7478-921-2.
34. KŘÍŽKOVÁ, A. et al., 2017. *Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR. Hluboká analýza statistik a mezinárodní srovnání*. MPSV. 148 s. ISBN 978-80-7421-147-8.
35. KUČERA, M., 1994. *Populace České republiky 1918-1991*. Praha: Česká demografická společnost. 189 s. ISBN 80-901674-7-0.
36. KUCHAROVÁ, V. et al., 2017. *Zpráva o rodině* [online]. Praha: VÚPSV. [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/online-katalog/dite/specificke-potreby-ditete/zprava-o-rodine-2/>
37. KUCHAROVÁ, V., NEŠPOROVÁ, O., 2019. Rodinná politika a formální a neformální péče o předškolní děti ve vybraných státech Evropy. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]. 55(4), 483-484. ISSN 0038-0288.
38. KUCHAROVÁ, V., PEYCHLOVÁ, K., 2016. *Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou*. Praha: VÚPSV, v.v.i. 85 s. ISBN 978-80-7416-243-5.
39. KUCHAROVÁ, V., SVOBODOVÁ, K., 2006. *Síť zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. 57 s. ISBN: 80-87007-51-4.
40. LOUŽEK, M., 2002. Odolejme svádění socialistické propopulační politiky. In: LOUŽEK, M., KOCOURKOVÁ, J., KUČERA, M., RABUŠIC, L. *Propopulační politika – ano či ne*. Praha: CEP, s 37-47. ISSN 1213-3299.
41. MALDOVAN, I. F., 2014. The Family- a biological, social and juridical reality. *Agora International Journal of Juridical Sciences* [online]. 8(1), 104-108. ISSN 1843-570X. DOI: 10.15837/aijjs.v8i1.945.
42. MAŘÍKOVÁ, H., 2008. Mateřství, rodina a práce z pohledu matek malých dětí. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 9(2), 44-55. ISSN 1805-7632.
43. MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J., 2004. *Rodinná politika ve vybraných Evropských zemích II* [online]. Praha: VÚPSV. [cit. 2019-10-12]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf

44. Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 2018. *Veřejné zdravotní pojištění* [online]. 29.1. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/KvalitaABezpeci/obsah/verejne-zdravotni-pojisteni-v-cr_3347_29.html.
45. MITCHELL, E., 2010. *Finanční podpora rodin s dětmi v České republice v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. 140 s. ISBN 978-80-7330-183-5.
46. *Národní zpráva o rodině*, 2004. [online]. MPSV. [cit. 2019-09-22]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/narodni-zprava-o-rodine>
47. *Názory občanů na vybraná opatření v rodinné politice*, 2016. [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. Praha. [cit. 2019-11-10]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2028/f9/es160314.pdf
48. OECD, 2011. *Doing better for families* [online]. Paris: OECD. 276 s. ISBN 9264098739. DOI: 10.1787/9789264098732-en.
49. PETRUSEK, M., MAŘÍKOVÁ, H., VODÁKOVÁ, A., 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. 1626 s. ISBN 80-7184-311-3.
50. Český statistický úřad, 2019. *Pohyb obyvatelstva- 1. čtvrtletí 2019* [online]. 12.6. [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-1-ctvrtleti-2019>
51. Český statistický úřad, 2019. *Pohyb obyvatelstva za rok 2018* [online]. 21.3. [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2018>
52. POTŮČEK, M., 1995. *Sociální politika*. Praha: SLON. 142 s. ISBN 80-85850-01-X.
53. Občanská demokratická stran, 1991-2020. *Rodinná a sociální politika* [online]. [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/volby2017/program/socialni-politika>
54. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*, 2008. [online]. MPSV [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/rodinna-politika-na-urovni-kraju-a-obci.pdf>

55. *Rodinná politika: rodičovská a mateřská v kontextu sladování rodinného a pracovního života a rovných příležitostí žen a mužů*, 2010 [online]. Praha: Gender Studies. [cit. 2019-12-05]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/Rodinna_politika.pdf
56. RYŠAVÝ, I. Mikrojesle se v obcích osvědčují. *Moderní obec*. 25(7), s 48. ISSN 1211-0507.
57. SAMEC, T., LAMAČ, V., 2018. *Jak zajistit dostupné bydlení?* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 28 s. ISBN 978-80-7330-336-5.
58. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018. *Senioři a politika stárnutí* [online]. [cit. 2019-10-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/seniori-a-politika-starnuti>
59. *Směrnice Evropského parlamentu Rady EU 2019/1158, o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU*, 2019. [online]. Evropská unie. [cit 2020-03-05]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32019L1158>
60. Novela zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, 2018. [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Digitální repozitář. [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=201&CT1=0>
61. OECD, 2019. *Social protection* [online]. [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/social-protection/indicator-group/english_3ddf51bf-en
62. SPURNÝ, M., 2019. *Tisková zpráva: Postoje veřejnosti k právům homosexuálů-květnen 2019* [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit 2020-03-16]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf
63. *Strategický rámec Česká republika 2030*, 2017. [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj. [cit. 2019-09-22]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>

64. *Strategický závazek v oblasti rovnosti žen a mužů 2016-2019*, 2016 [online]. Evropská komise. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/24968221-eb81-11e5-8a81-01aa75ed71a1>
65. *Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019-2025*, 2019. [online]. MPSV. [cit. 2019-11-21]. Dostupné z: http://amsp.cz/wp-content/uploads/2019/08/Strategie-p%C5%99%C3%ADpravy-na-st%C3%A1rnutí-spole%C4%8Dnosti-2019-2025-ma_ALBSBADJYUA2.pdf
66. TOMEŠ, I., 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
67. *Universal Declaration of Human Rights*, © 2015. [online]. United Nations. [cit. 2019-09-17]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
68. VINCENT, C., 2013. Why do women earn less than men? A synthesis of findings from Canadian microdata. *Canadian Public Policy*. 39(3), 473-490. ISSN 1911-9917.
69. WOOD, J. et al., 2016. Family Formation and Labour Force Participation. Maternal Employment and Educational Differentials in Europe. *Population* [online]. 71(1), 53-81, doi: 10.3917/popu.1601.0053.
70. *Základní přehled systémů sociální ochrany obyvatel ČR se zaměřením na území Moravskoslezského kraje*, 2013. [online]. Moravskoslezský kraj. [cit 2020-03-07]. Dostupné z: https://www.msk.cz/assets/socialni_oblast/system_socialni_ochrany_cr_1.pdf
71. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, 1993. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1, s. 21-22. ISSN 1211-1244.
72. Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, 1997. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 16, s. 1186-1187. ISSN 1211-1244.
73. Zákon č. 61/2020 Sb., nařízení vlády o zvýšení částek životního minima a existenčního minima, 2020. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 26, s. 778. ISSN 1211-1244.
74. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1097. ISSN 1211-1244.

75. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1258-1260. ISSN 1211-1244.
76. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1300. ISSN 1211-1244.
77. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1305-1319. ISSN 1211-1244.
78. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 38, s. 1362. ISSN 1211-1244.
79. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, 1995. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 31, s. 1634-1654. ISSN 1211-1244.
80. Zákon č. 148/2017 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, 2017. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 52, s. 1426. ISSN 1211-1244.
81. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, 1995. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 41, s. 1986-2000. ISSN 1211-1244.
82. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 64, s. 2331-2347. ISSN 1211-1244.
83. Zákon č. 262/2006 Sb., Zákon zákoník práce, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 84, s. 3188-3189. ISSN 1211-1244.
84. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, 2011. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 115, s. 3970-3982. ISSN 1211-1244.
85. Zákon č. 347/2019 Sb., Nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, 2019. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 146, s. 3546. ISSN 1211-1244.
86. Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti, 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 143, s. 8270-8299. ISSN 1211-1244.

87. *Zákon č. 586/1992 Sb., České národní rady o daních z příjmu*, © 2010-2019. [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586>
88. ŽIŽKA, A., 2019. Jesle jsou (možná) zpátky. *Naše rodina*. 51(41), 21. ISSN 0323-2743.

Seznam tabulek a obrázků

Obrázek 1 Úhrnná plodnost v letech 1950-2018

Obrázek 2 Vývoj obyvatelstva v letech 2009-2065

Obrázek 3 Úhrnná rozvodovost v letech 1950–2018

Obrázek 4 Počet dokončených bytů v České republice

Tabulka 1 Přídavek na dítě

Tabulka 2 Výše nákladů na bydlení

Tabulka 3 Vybrané rozdíly při uzavírání manželství a registrovaného partnerství

Seznam zkratek

aj.	A jiné
atd.	A tak dále
č.	Číslo
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Statistický úřad Evropské unie
HDP	Hrubý domácí produkt
Kč	Koruna česká
LGBT+	Označení pro lesby, gaye bisexuální a transsexuální či transgender osoby
MF	Ministrovo financí ČR
MMR	Ministrovo pro místní rozvoj ČR
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
např.	Například
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PS	Poslanecká sněmovna
Sb.	Sbírký
TP	Tělesné postižení
tzv.	Takzvaný
ÚP	Úřad práce
VŠ	Vysoká škola

z.s.	Zapsaný spolek
ZTP/P	Zvlášť těžké postižení s průvodcem

